

17
Lopp. $\frac{21}{10}$ 1108

Muinaismuistoja Laukaan kella-
kunnasta.

Kivijärven ja Pääjärven pitäjät.

Lisiä?

Keräillyt stipendiatkalleen
1908 ja kertomat
Aarne Euroopus.

Seuraavassa olen
paraan mukaan esittänyt
tulokset Suomen Muinaismu-
stoyhdistyksen stipendiaattina
kesäkuu 1908 tekemäni matkan
alkuosalta S. O. matkoillani
Kivijärven ja Pihlajalan
pitäjissä.

Ensikertalaisena tällaisella
matkalla en tietenkään osannut
tehdä huomiointani niin tarkkaan,
kuin alio. tullut. Sen vuoksi onkin
tässä esittämässäni tiedoissa runsaasti puutteellisuutta - Mat-
kalle lähtiessäni en myöskään ym-
märtänyt varata matkaani kai-
kia välineitä, jotka siellä tulivat
tarpeen. - Niinpä ei minulla ollut
mukaanani millintripaperia, jo-
tenka pöytäkirjat kiinteistä muinais-
jäännöksistä eivät ole aivan tark-
koja. Olen tehnyt ne myöhemmin

paikalla ottamieni mittojen ja
laatumien pöytäkirjojen mukaan.

Päitse omia havaintojani
olew tässä kirjotuksessa apuna-
ni tärkeitä etupäässä seuraavia
lähkeitä:

A. L. Nymaw, Muindisjäännöksiä
Laukaaw kihlakunnasta. S. My.
A. IV.

A. S. Snellman, Muindisjäännök-
siä ja tarinoita Laukaaw kihlakun-
nasta. S. My. A. XIII.

K. J. Jaakkaw, Rautalammin van-
han kalintopitäjän historia.

Tuloksia matkoistani ei voinne
loistavina pitää. Toivon kuitenkin
että niistä selvitämissä ja täy-
dentämissä näiltä seuduin eures-
tään olevia tietoja olisi jotakin
hyöttyä.

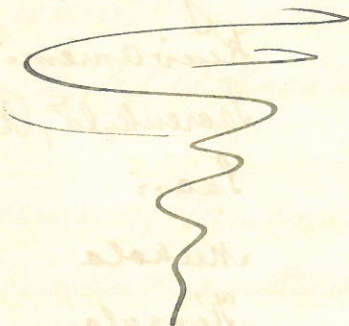
Helsingissä 2/11 1908.

Aarne Europaeus

Sisällys.

Aasantieltellinen katsaus.	s. 1
Silmäys Kirkantalon löytöihin	s. 11.
<u>Kivijärvi</u>	s. 11.
Puhajärvi	s. 20.
Kivijärvi & Heinolahti	s. 21.
Kuisaniemi	s. 22.
Saarenylä, Rutasaari	s. 26.
Saari	s. 28.
Muhola	s. 34.
Kinnula	s. 41.
<u>Piktipudas</u>	s. 44.
Rautakaasi:	
Kivijärvi	s. 44
Piktipudas	s. 49.
Käinteitä muinaisjäännöksiä	s. 52.
Kivijärvi	s. 52.
Piktipudas	s. 67.
Silmäys	s. 80.
Vanhoja kalonpyydyksiä	s. 89.
Kalmistopaikkoja; maakuoppia	s. 98.
Tarinoita jättiläisistä, lappalaisista ja kämäläisistä.	s. 104.

Asutus tanniota	s. 119.
Rässiitaloista	s. 137.
Tarinoita Sata-ajoilta y. m.	s. 146. ✓
Aarrejättöjä	s. 157.
Paikannimi luettelo	s. 161
Kiskollisia muistojä.	s. 170.

Maantieteellinen katsaus.

Kivijärven pitäjän ~~puolesta~~ ikäänkuin ytimeenä on Kivijärvi, 5 peninkulmaa pitkä, keskin. kuskin puolelta ~~veiden~~ pätkiin vain $\frac{1}{2}$ kilometriä leveä, 127 metriä merenpintaa ylempänä oleva vesiallas, johonka vesiä virtaa useammalta taholta.

Järven pohjoispuolelta saapuu vettä vesistö, saaden alkunsa Suomen Selän räkiltä, Pohjan puolella olevista Elämäisistä, Salama- ja Valvattijärvistä. Viimein kokouvat vedet moniosaiseen Jäppäjärveen, josta ne Myllyjoen kautta jatkavat Kivijärveen. Itäpuolelta virtaa järveen useampia pienempiä puroja tuoden vettä Sydänmaanjärvistä, Kuten Kurojärvestä ja Syväsestä, Pikkujärvistä ja

3 Naarajärvistä y. m. Kivijärven
Kela^{paikun} ~~osa~~ purkaa vetensä Kan-
~~nonselta~~ lyhyen, mutta 10 metriä
korkean Kannonkosken kautta Kan-
nonselta, johonka lännestä yhtyy
matalan salmen kautta Enonselkä.
Länsipuolelta tulevat Lakna- ja
Viivajärvet jyrkkäkoskisen Viiva-
joen kautta, Heitjovi Heitjoen
kautta sekä joukko pienempiä puroja
Kivijärven vetensä.

Lahdistä mainittakoon matala
järvehoinen Heinälahti järven itäpuolella
n. 5 virstaa kirkon kaudalta pohjoiseen-
päin sekä Kirkonkylän lahti, joka
peninkulman pitkinä pistää luode-
ta Lahti järven keskikohdalle ja
jonka oannalla pitäjän kirkko on.
Lahden päättä nimitetään Vuonamenlah-
deksi. Keskikohdastaan eroaa tästä
Kirkonkylän laudesta pohjoiseenpäin
toinen^{en} lahde, jonka pohjoista sopukkaa
nimitetään Leuklahdeksi siihen tulevan
Leukjoen mukaan.

Kivijärven syövyttä ei lieve toskemmin
 mitattu. Karsa arvelee sen olevan
 syvimman liituselääd, siellä kovanasta
 90 sytää?(!)

Järvellä on kaksi laskuväylää. Poh-
 josempi n. s. Kämärinhaara saa alkun-
 sa Koskilahdesta järven keskikoudata
 ja melkein yhtenä, tosin hyvin vähe-
 vesisenä, putonksena laskee yli 20 metriä
 alempana olevaan Vuosijärveen.

Päälaskuväylän niska on n. kilo-
 metriä pohjoisempaan järven etelä^{päästä} ~~loput~~
~~ka~~ Alussaan muodostaa se pienen
 Patmonkosken, jatkuu ~~lasku~~ ^{koillisista kauti} koilliseen
 pitkin Naisvirtaa pieneen Syväjärveen,
 joka koillisosassa on "Salmen" kautta ym-
 teydessä virtauksena, puoletoista pit-
 kää Pudasjärven kanssa. Järven
 kaakkoisosasta alkaa 2 virstaa pit-
 kä Hilmonjoki, jonka jälkimäinen
 virsta muodostaa 2,8 metriä korkean
 5000 keuvvoimaisen Hilmonkosken.
 Näin on tätäkin taita saavuttu Vuosi-
 järveen, josta vedet luovutetaan Kos-

ken kautta jatkavat matkaansa Nuun-
reseen, Tästä vie Keihäni kosto-
ne edelleen Keiteleeseen, jonka pin-
ta on Kivijärven pintaa 30 metriä
alempana.

Kivijärven vesistä saadaan,
paikoin runsaastikin, useita kalala-
jeja: järvilohi, Siihen, muiskaja,
Kuhia, lahnoja, laukia ja ohonnia,
luononnimistä kalalajeista puhumatta.
Kaas. - Varsinkin ovat järven ete-
lä ja pohjoisosa kalarikkaita. Etelä-
osasta saadaan lohia, jotka harvoin
eksyvät järven keskikontaa pohjois-
semmäksi; pohjois osasta etupäässä
lahnoja, jotka eteläosassa ovat har-
vinaisia. Korkeempi kaloista ja kalas-
tuksesta epäedullisempi on järven
keskiosa, lukuunottamatta Keihä-
nikästä Vuonamenlautea ja Tyve-
län sekä Leuklahden hyviä lahnoa-
pajia. Renemmistä järvistä ker-
votaan Kannonselän ennen alleen
hyvin kalarikkaan, Keihäjärvi

on myöskin hyvin Kalainen, vaikka siitä puuttu~~kin~~ jalompia kalalajeja.

Kivijärven puita ei näytä ainoa olleen nykyisellä tasollaan. Sitä todistavat paitsi vanhat rautapenkeret, joita usein paikoin on näkyvissä, myöskin ne katiskat, joita siellä täällä on tavatta verrattain Kauhanejärven nykyisestä rannasta (Kt. edempänä). Kun eteläinen laskuväylä tukkien uittamista varten perattiin, oli järvi jonkun verran laskenut ja rajaisempi laskuväylä melkein kuivunut. Samoin lienee Kauhonselkä jossain määrin laskenut, kun Kauhankoski muutamia vuosikymmeniä sitten perkattiin sen varrelle aiottuun sahan vuoksi.

Kivijärven pitäjäs on kapea kaistale molemmiin puolin Kivijärveä. Rajapitäjinä ovat Peijärvi, Lestijärvi, Perho, Karsula, Saarijärvi, Viita Saari ja Pihlipudas — Maanlaatu

on suurimmaksi osaksi kivikkoa, varsinkin ovat järven rannat paljainpäiväistä louhua, näyttävät paikkapaikoin kuin kiviakkeilla reustehulta. Siellä täällä on ketikohajuja. Laajempia hietaalueita on varsinkin pitäjän eteläosassa Pudasjärven kylän alueella sekä pohjoisosassa Muholan kylän ja Kinnulan seudut. Paikkaita pitäjässä kutsutaan Pitäjän etelä-, -itä ja pohjoisosissa kutsuu hieta- ja kivikko. Laajanteita S-N suuntaan kääntyen kutsutaan ^{Kinnulan kohdalla} pitäjän pohjoisosassa luodetta kohden. Harjujen välissä on usein nevoja. Paikkakunnalla puhutaan seuroiksi poikki- ja myötämaitse kulkemisesta. — Kivikkojen lomissa lähempänä rautoja on kedelmällisiä Savikoroksia.

Maanpinta on vähemmän kuperaa verrattuna itäisiin ja eteläisiin pitäjisiin. Vuoret ovat lowasti kohoavia. Jyrkkää kalliota ei kivi-

teukaa puole. Nii² on vanhoihin ruusaasti
 v²ven itäpuolella, länsipuolella ja keuhon.
 Tiivijärven pitäjä on jaettu seitsemään
 kylään. Eteläisiin, Pudasjärvi, Käsittä²
 Pudasjärven, Lauvon, Suon ja Tiivijär-
 ven seudut. Pohjoiseenpäin mennessä
 Seusa Jankoniemien kylä, jonka pohjoisra-
 ja kokee Heitjärven eteläosan kantaalta.
 Tiivijärven ja Heinolabuden kylän keu-
 huat kirkonkylän lahden ympärillä
 olevat seudut, Heitjärven pohjoisosa sekä
 tausta. Tuononiemien kylä Käsittä² seu-
 dut molenunin puolein Tiivijärven keuh-
 oosa Heinolankaa ja Haukilanta myö-
 ten. Sitä pohjoiseenpäin alkaa Saaranky-
 lä, jonka pohjoisraja kokee Leukkainsoa-
 men ja Ilpilan pohjoispuolitse. Jälle-
 jäänyt pitäjän pohjoisosa kuuluu Kin-
 nulau kylään. Perhon Salamajärven
 kylä, johonka kuuluu seudut Elämäisten, Sa-
 lama ja Valvattijärven ympärillä, oli
 alkuaan Tiivijärven pitäjää, mutta erit-
 t²in sitä viime vuorok² ja liitet².

8.tiin Perhoon.

Näitä kylänimiä käytetään ja tätä kylänjakoa käytetään kuitenkin Kasvoin kunnan keskuudessa. Tällä on seu-
sijan oma kyläjakonsa, joka usein käytetään Kinkeripiiri-jon kanssa. Niin-
pä usein mainitut Leppälän, Mannilan ja Haapajärven kylät sisältyvät Pudasjärven kylään, Kikonkylä käl-
sittään taloja sekä Kivijärven etä Hei-
nolanderin kylästä. Tuon kylä kuuluu Heinolanteen, Penttilän kylä Kivijärven Kuviamäen kylään sisältyvät Puralan kylä ja Lakakylä. Saarenkylänä ta-
kitaan yksinomaan n.s. "Saarena" olevia taloja. Kylän alueella ovat Urpilan ja Muholan kylät.

Pikkijutaan rajajoina ovat etelässä Vitisaaari, lännessä Keitele ja Petavesi, pohjoisessa Pyhäjärvi ja Haapajärvi, luoteessa Keisjärvi ja idässä Kivijärvi. - Pitäjä sijaitsee Vitisaaaren seitin ylimpien järvien ympärillä. Pe-
mistä lammista Suomen Selän niteillä
virtaavat näet!
Kli penentkulman pitkään melkein

9.
Saarettomaan Muurrejärveen, joka etelä-
päästä on leveän, hyvin vähän virtasen
joeu kanssa yhteydessä Pikasvetisen Ala-
järven kanssa, joka päästä päähen mitat-
tuna on yli 15 kilometriä pitkä. Alvejärven
itäiseltä rannalta alkaa leveä, tuskin
huomattavasti virtaava Heinäjoki kuljetaan
järven vedet Kolinaan, josta yli 3 peninkul-
maa pitkästä saarekkaasta järvestä ai-
noastaan leveampi pohjoisosa kuuluu
Pihlputaan pitäjään. Kaikki nämä
järvet ovat n. 106 metria merenpintaa y-
llepänä. Heinäjokeen virtaa pohjois-
testapäin joukko vesia Saanijoen kaut-
ta, jotka saavat alkunsa "Mauselänä"
olevista launnista, kokontuvat Elämäjär-
veen, josta Elämäisjoki kuovaatuu Kort-
teisen nüttyaukean lävitse virtaa Saani-
järveen, josta ylläin. Saanijoki alkaa

Pihlputaan järvet ovat verrattain
kalorikkaita. Lohi on kuitenkin harvina-
nen väras näissä vesissä. Runsaasti saa-
daan eteenkin muikkuja. Muurrejär-
ven siat ovat kuumuisia.

Näyttäpä siltä kuin ei näideenkään jär-
vien pinta olisi aina ollut nykyisellä
tasollaan, päättäen Koliman vauhoista
rantayräästä sekä siitä katiskasta,
joka löydettiin kaukaa Alvejärven ran-
nasta kaivettaessa siihen lastuojaa Hoj-
tiäjärvestä.

Luonto Pihlajutaana ei suurestikaan
eroa Kivijärvestä. Kivikkomaata —
tosin ei sellaisia louhujia kuin Kivijärven ran-
tamilla — on runsaasti. Hietakankaista
ja laajia on etukin Koliman ja Alvejär-
ven välisellä taivalella, Alvejärven poh-
joispuolella sekä Muurejärven kylässä.
Kätkekin näyttää seutu vassinkin pi-
tään pohjoisempi puolelta alavammalta
ja vesiperäisemmältä kuin Kivijärven
maisemat. — Metsiä on kuten Kivijärvellä.
Kuin runsaasti: —

Kylä on 7 niin. Muurejärvi, Al-
vejärvi, Pihlajudas, Seläntaus, Elämä-
järvi, Sydänmaa ja Pähkärimäki.

Silmäys kirkkautsin löytöihin.

Antaakseni jonkullaisen käsitelmän kirkkautsin löytöjen paikallisesta leveydestä. Sitä kirjoneuvoa olen jögestänyt me tähän kyltään. Ohelle olen liittänyt me lisät, jotka olen saanut jo ennestään H. M. Ssast ~~kylistä~~ olevien esineitten löytötietoihin, sekä myöskin jotakuuta tietoja hukkaan joutuneista ja tuntemattomille kerääjille annetuista sekä yksityisken omistamista kiviaseista.

Piikkiputaalta luetteleu ainoastaan omat keräämäni kiviaseet, koska pitäjä on saanut osakseen miekkaita tutkimusta Herrajan arkeologienne puolelta.

Kirjoneuvo pitäjä

Pudasjärven kylä:

1) Matalakourunen kourutaltoa, löydetty Ojumaen kankaalta Haapajärven kylässä.) * H. M.

l. 2887:14.

2) Kourutaltoa. Saatu Kallioniemen torpasta Haapajärven kylä sijaitsee Kannon Selän eteläpäässä.

12.
Ka Haapajärven? Löydettiin Hämeen mu-
seossa, jonka luettelossa sillä on numero
47:497.

Näistä löydöistä en saanut toskempia tie-
toja. Sen sijain kertoi Mäkärän torppari
vanhus Haukaniemen torppan talon Mäke-
län torppan maasta löytäneensä kiven, joka
toiselta syngältä oli ^{Sileäksi,} "päättä" valssille"
tahattu. Kivestä oli vielä jälkeä kappale,
muodostettuna Suolajankimeksi. Se oli pek-
meätä külleliusketta. - Wikmanin
raunalta Enon Selässä oli kivi löytänyt
punaseu karnaan kovan kiven, jonka muis-
teli alleen tahotun Särämälle, jotka yltä-
vat yhteen kärkeen. Toisesta päästä oli
kivi katkennut. Oli autanut Sen ylioppilas
Inellmannille. (H. M. l 2887: 29?)

Gabriel Poikonen, jonka tapasin pitä-
jällä, missä hän kierteli verkkoja kuto-
massa, kertoi Pukkisaaresta, jossa hänellä
on asuntonsa, löytäneensä pienen kirsien
"höylänterän" kivikkomaasta "6 selvän kotte-
lin syvyydestä" kaivamaan kuoppaa
raunakseen siihen kivet paikalla löy-

- työistä kiviainesta (Kts. Kuintita
muinaisj. 2). Se oli lanella talossa
kuulema. Lupasi lähettää sen Helsingin
Museoon. ^(Kts. kiint. muinaisj. 3) Putonniemen raunon luota
oli löydetty kivise karmasta kovaa
kiveä. Selityksistä päätetään ali se olevat
kourutaltoa matalalla kourulla, vastai-
selta puolelta hieman mykevä. Se oli au-
netta eräänä keuhajälle n. 90v. Sitten.
- 3) Tasatalta, löydetty Patmonkosken ran-
nalta. H. M. l. 3354: 25.
- 4) Tasatalta. Löydetty ison Leppälän) ta-
lon ympäristöltä. H. M. l. 2887: 15
- 5) Tasatalta. Löydetty ison Leppälän ranta-
pellasta. H. M. l. 2887: 16.
- 6) Kullikas oikäkivi. Löytänyt Viktori
Vesterinen kietikalta Kujjärven rannalla
Hiekantalon maalta. H. M. l. 3644: 2.
- 7) Oikökives l. talta. Löytöpaikka ja löytä-
jä sama k. ed. H. M. l. 3801: 2.
- *) Leppälän talo sijaitsee Leppälän kylässä, johonka
kuuluvat talot Kujjärven Kangaslahden ja Sui-
järven välisellä kannaksella. Kannas on kapein-
malta kohdaltaan tuskin puolta km. leveä ja kielä-
peräistä maata. ~~Maata kannaksella oikäkangas~~
Talon Kujjärven päin viittästä pellosta on usein löytötyt
kiviseitä, vaikk'ei muistettu, minnekä mikin oli annettu.

Kiviesineitten 6-7 löytöjään Niekas talon au-
 sen isännän Viktori Vesterisen kanssopas-
 tamana kävi löytöpaikkaa katso-
 sa. Lännessä Niekas talosta kulkemaan
 NW suuntaan Kangaslautea kautta, viettä-
 ne ensin aivan loivasti, sitten äkkiä las-
 keutuu n. miehen korkeuden verran melkein
 järven tasalle. Kuraa vyöhyke kosteata
 vesijätettä, joka vieläkin tulvan aikaan on ve-
 den alla. Tämän reunassa järven rannalla
 on sita ^{hemas} korkeampi hietikko, sen korkein
 kohta on aavialta 1-0,75 m järven pintaa
^{ylempänä} korkeammalla. Aallot huuhkelevat tie-
 tikön reunoja ja alivat kiviesineet kuulema-
 kovan aavikon jätteen ^{tulleet} näkyville. Paitse
 edellain. Kivikaluja oli paikalta löyty-
 nyt kivitallia, joka kuitenkin oli hukkaan
 joutunut. Kentesi on paikalla enen alut
 Saari, josta aallat ovat tekeneet lopun.

8) Kourutaltoa. Löydetty Pudasjärven kylä-
 tä n. 120 sitta Kojjärven rannasta. H.

M. l. 2064:1.

9) Tasaaltoa. Löydetty läheltä Kivikon
 talon Salmerforsia. H. M. l. 3354:33.

10. Täsataltan kärkepuoli. Löytöpaikka sama k. ed. H. M. l. 3354:34
11. Täsatalta. Löytöpaikka k. ed. H. M. l. 3354:35
12. Tikarin kärkepuoli. Löytöpaikka s. & ed. H. M. l. 3354:36.
- Salmien torppa Tikarintalon (Pudasjärvi N:3) maalla sijaitsee Iyväjärven ja Pudasjärven välisen Salmen itäpuolella. Kuten on tiedokkangasta, lähempänä järveä Savimaata. Mista löydökset 9-12 ovat löytäneet, en saanut selville, sillä torppa on äskettäin saanut uudet asukkaat ja vanhat ovat muuttaneet Amerikkaan.
13. ~~H~~ Piiraksilla keristetty reikäkivi. Löydetty Rekolan talon maalta. H. M. l. 3354:27.
14. Reikäkivi. Löytöpaikka k. ed. H. M. l. 3354:28
15. Täsatalta Löydetty Rekolan talon maalta lähellä Patmonkoskea. H. M. l. 3354:29.
- ~~H~~ Rekolan talo sijaitsee Pudasjärven kaakkoispuolella lähellä Kilmoa

joen niskaa sen länsipuolella. - Talon
 vännän kertomuksen mukaan oli k^{uusi}
 onnistuneet varot. Jackille annettu talosta
 4 kiviesinettä, joista kaksi oli löytynyt
 Salmen torpan luota, kolmas veitäkⁱ
 vi talosta pari sataa metriä itään päin
^{Syysk. 1890}
~~alv.~~ Nittylän mökin edustalla alvasta
 pellosta. Peto viettää ~~itään päin~~ SE suun-
 taan k^{uusi} kilnajoen niskaa. Nel-
 jäs, talta, oli löydetty pellosta k^{uusi} tal-
 ta länteen päin. - Talolla ei ole maita
 Patmonkosken läheisyydessä.

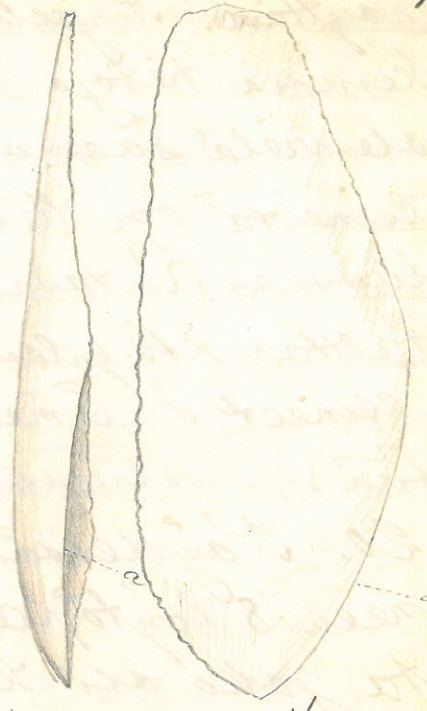
Pudasjärven kylän alueelta kei-
 vät löytyneet myöskin seuraavat kaksi
 kiviesinettä:

16) Tasatalta. Saatu Leppälästä? H. M.
 N: 2331:12.

17. ~~Uusi~~ Tasatalta. Saatu Pudasjärven
 kylän Oravan talosta. Hämeen Museon
 luettelo 47:494.

Maanviljelijä Ville Lyytisellä Lep-
 pälän talossa on kullussaan seura-
 vat kaksi Leppälän kylästä löydet-
 tyä kirkkalua:

18 Kiviiseen kappale
 tummanharmaata ki-
 veä. Pitäudeltaan 91
 leveydeltään 36 mm.
 (Mitat epätarkkoja) Käyt-
 tää löyennetty kivi-
 veen piinasta. - Laskettu
 toiselta ^{tyrää} syjältä ^{tyrää} tyrää.

Kuva 1.

(Kts. kuva 1 kohtaa)
 Poikkil. - Löydetty
 Ojalan talon Hau-
 gaslaakteen päin
 viettävästä pellosta. (Tärkeimpia tieto-
 ja löytöpaikasta kts. etempänä).

19. Kolme särmäisen pyramidiin muo-
 toinen yli 4 cm pitkä kappale harmaa
 ta kova kiveä. Kahta puolta hiottu, 1
 särmistä pyörästetty. - Keuhies kovaa.
 Löydetty Leppälän talon ympäristöltä.

~~19~~ Kirjeellisesti ilmoitti Evert Lyyti-
 nen, Ville Lyytisen veli, Leppälän
 pellosta jälleen löytäneen kiviesi-
 neen: "Sellainen esine, jolla on valmistettu
 noita kiviesineitä? Siltä se ainakin

18
näyttää?" Kirjeellisesti olen pyytänyt tor-
kempä tietoja tästä esineestä, mutta en
ole vielä saanut mitään)* - Päitsee ylläin.
Esineitä on Ville Lyytisenä vielä kal-
lussaan Rutasaaresta löydetty kouru-
taltta (kts. edempänä). - Omistaja jättää
esineet Hämeen museoon, koska pi-
tää sen velvollisuutenaan.

20. Käydessäni katsomassa kiviäsi-
neen 18 löytöpaikkaa, löytyi pellos-
ta, joka oli kesäntona 55 mm pitkä
9 mm paksu saviastian palanen vaa-
leanpunaisella poltettua asbestisäitä-
läsekoitettua savaa. Katkennut juuri
rivissä olevien soikeiden kuoppakoris-
kiden ^{20. M. 2. 5218:4-3} kaudelta. - Mainittu pelto on
Ojalan (Pudasjärvi N:1) pihapiiristä, on
talosta NW suuntaan ja viettää N suun-
taan kakti laugaslautea. Kiviaseenkap-
pale ja saviastianpalanen ovat molem-
mat löytyneet pellon alapäästä lähel-
tä vauhaa rautapengertä. Pellosta
otuiditap. taltteen ukonkivi palanen
ja pitkäsoikean kappaleen kar-
)* Kts. Kirjeitä. N:o 1

maata kiiltokiviliusketta, joka näyttää jonkullaisen kivikalun kehleeltä.

Palaneita kivensipaleita näkyi mulloksessa runsaasti. *Peltoon kietoperäistä maata. - Länkenpääni olevasta pellostosta on löydetty vanhemman rautakauden soikea tuluskivi H. M. l. 2331:23.

21. Kivies, särkyneet keräiltään, kiveä syväältäään ja kannaltaan. Mitat 131,5 x 52,5 x 22 mm. Löydetty Kalmusaaresta Pudasjärvessä. H. M. l. 5218:4.

22. Pitkä, kapea ja ohkaneu kovasi, kiilteliusketta. Löytäneet vaari J. Savetti Kinnunen Rehalan talon ^{pellosta} maalta talosta etelään. Tuskin kivi Antin H. M. l. 5218:5.

Jauhoniemen kylä.

23. Kivijärven pitäjän kivi Antin löytöjen luettelossa H. M.:ssä mainitaan Jauhoniemen Rantalassa säilytettävään isollainen, kenties pöykiväinen nuolentera? Talossa käydessäni en sitä mitään kuunut.

- Yhellismies Otto Hakkarainen kertoi Rantalalan talon pellostosta talosta ete-
* kts. Lütellö.

20. Läänin vastapäätä Jauhosaassa ka-
pean Salmen toisella puolella olevaa muotti-
kotaa n. 5. metriä rannasta löytäneensä

Kaksi kiviä setta peltoa kuokkiessaan.

Käiden selityksistään päätettiin oli toinen
ollut kourutaltoa, varrella kapeneva, kaa-
nevaa terästä ja mykävällä kourun
vastaisella puolella. Toinen oli kuulema

allut kivies, katkennut juuri reian
kohdalta (?). Nämä esineet oli tohtori
E. V. Lybeck ostanut Känetä puolella
toista markkaa.) Salmen vastaiselta
puolella oli muottikodan kohdalta jännes-
tä löydetty kivinen "höglanterä", joka oli
hukkaan gontunut.

Kirjasto Heinolanti:

24. Tasatatti. Tavatti Heinolander kylän
H. M. l. 2064:2.

25. Ohuesta laakasta tehty reikäkivi.
Löydetty Tiron kylän Kotilan talon (Heinolan
N:o 1) Oinunmäen toipan pellostä. H. M. l. 3849:5.

26. Nuolenkorki. Löydetty Kirijärven
7. Kirjeellisestä olen pyytänyt tohtori Ly-
beckiltä tietoa näistä esineistä, mutta ei
hän ole suvainnut kirjeseeni vastata.

21

Kylän Tenholan talon maalta. H. M.
l. 3497:1

27. Kevätkoivun kourutalla. Löytynyt
Kivijärven kylän Tyvelän talon pellos-
ta. H. M. l. 3849:1

Hoikanperän Linnantorpassa kerrot-
tiin säilytetyn "ukon^{puilla} maalta"; vaan oi-
se viime aikoina häviönyt.

Kuivaniemen kylä.

28. Täsataltan teränkatkelina. Löyty-
nyt Puralan kylän Mäkelän talon pel-
lostä. H. M. l. 3849:2.

29. Täsataltta. Löytynyt Lakalanderin
pellosta. H. M. l. 2808:6.

30. Täsataltta. Löytöpaikka S. K. ed. H. M. l. 2808:7.

31. Täsataltta. Löydetty Suoniityltä puori-
metnä Suvälta läheltä Ujulanuden torp-
paa Talvicaisten (Kuivaniemi?) maalla.
H. M. l. 3254:30

Liikasaaren NW rannalta oli avoin ranta-
kietikon reunasta löydetty sileäkihiatta
6ä 7 tuumaa pitkä veitsenterän muo-
tonen kiviasa tummanharmaasta kova-
kiveä. Suoli saanut eräs keräjä m.
8 vuotta sitten.

Saarenkylä.

Saarenkylän voimne jakaa kolmeen löytökeskustaan nim. Rutasaari, Saari ja Mähölä. Nämä löytökeskukset ovat toisistaan n. viistän matkan etäisyydessä. Otan ne kukin erikseen käsiteltäväksi.

Rutasaari:

32. Epänuotoinen reikäkivi. Löydetty Rutasaaren kunnuntorpan maalta. H. M. l. 2887:18.

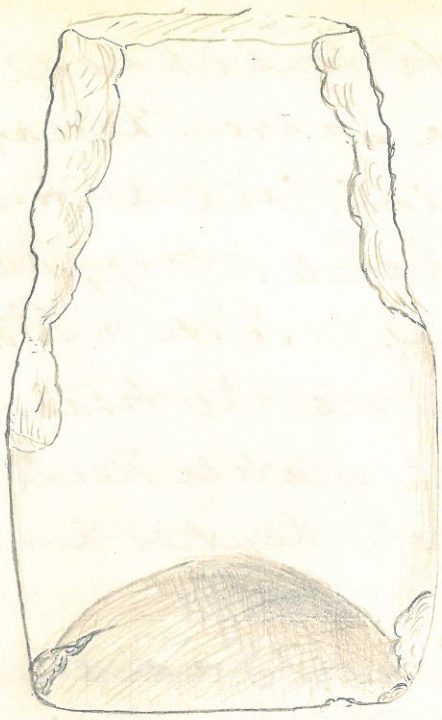
33. Epänuotoinen reikäkivi. Löydetty läxeltä edellistä kiveä. H. M. l. 2887:19.

34. Tavatolta. Löydetty Rutasaaren maanuntorpan ympäristöstä. H. M. l. 2887:20.

35. Kiviasen kekele. Löydetty S. K. ed. H. M. l. 2887:20.

Yllämain. esineet sai ylioppilas A. S. Tuomelan matkustaessaan Kivijärvellä S. My:n stipendiaattina kesäällä 1892.

36. Maanviljelijä Ville Lyytsellä Kivijärven Leppälän kylässä (Kts. ylempänä) on tallessa kourutaltoa mustaa kiveä, kunnaltaan ruhyntunut. Kouru matala

torä Suora. Pituus 9, le-
veys 4,5-5,5 cm. (Mitat
ovat tarkkoja). Pikkiläi-
kaus pitkulainen. Löy-
detty aikoinaan Ruta-
Saarelta. Omistaja
Saanut sen västi Gum-
merukselta, joka taas
oli saanut sen Ruta-
Matilta. (Kuva N:2)

Rutasaarella kiviin

Kuva N:2. 1/1. Saaren entisen asuk-
kaan Ruta. Matin, joka nyt asuu
Aukioniemellä, ohjeinaan.
Rutasaari on toista kilom. pitkä,
puolen km leveä saari Kivijärven poh-
joisosassa sen itäraunalla. ~~Se on~~
Se pohjoisosa, - josta löydöt ovat
tutty, on kruunumaata Kuulener
Witasareen koitoalueeseen. Muuten
on saari eteläisintä kärkeä lukuun-
ottamatta Saaren kylän päihin sisällä.
Se on enimmäkseen kivikkomaata, var-
sinkin ovat länsirannat oikein ki-

vyärvelle tyypillistä louhiikkaa.
 Manneresta erottaa Saaren Kapea,
 matala ja karinen Salmi, joka kuitenkin
 pohjoisosassaan lähellä torppaa
 on kasvanut umpea. - Seutu on Kiin-
 järven kalarikkaimpia, Ruutasaaren
 kohdalla pistää itään matala Heinä-
 lahti, joka on pitäjän kenties kuu-
 luein laknaukalanastuspaikka.

Kiviseitä on löytynyt Saaren
 pohjoispäästä läheltä kruunun-
 torppaa kahdesta kautaa, jotka ovat
 toisistaan n. 2 à 3 sadan metrin päässä.
 Toinen löytöpaikka on Rajasalmen
pelto, joka sijaitsee torppasta kap-
 paleen matkaa luoteeseen päin,
 on savimaata ja viettä N. Suuntaan
 juuri kahti kannasta, joka nykyään
 yhdistää Saaren mantereeseen.
 Pellon keskikohdalla oli paikkaa
 viljelyksesi raivauksessa löytynyt
 näkinen "kivias", jonka kautta oli
 osoittanut pieni nyppylä maanpinnan
 yläpuolella. - Kivasta kiviä penkoet.

✓ oli siitä löytynyt vaskeine jousen
 jännittinen pyörä. - ~~Kuukaasta pari~~
~~metriä, tuskin siltäkään, lanteupäin~~ Kivien
 kivet ovat vielä jäyellä, vaikka ne ovat
 peittyneet peholta kootujen kivien
 alle. Virossa? oli ollut nelikulmaisen
 kiviätkä. - Pari askelta, tuskin si-
 takään lanteupäin oli pellostä
 pieneltä alalta useampi vuosi löy-
 tynyt runsaasti kivi esineitä. Ar-
 velija Ruta-Matti niistä koituaan
 kokonaisen kevoskuorman jos ne yltäen
 kootaisiin. - Kaivettaessa ajaa pel-
 lon alla olevaan maatauneeseen kan-
 rakseen, ^{oli} tullut näkyviin katiskan
 liistäkkeita. - Paikalla käydessä-
 ni (19~~5~~4108) kasvoi pelto kauraa.
 Koettiin tarkastella maata va sinki
 ajien reunoilla ja pellostä kootuja
 kiviä, huomaamatta mitään mainit-
 tavaa.

Toinen löytöpaikka on Uusi pel-
to ja sijaitsee Se torpasta Kappaleen
 matkaa koilliseen päin Saarew

keskustassa viettäen tuskin huomattavasti etelään. - Maaperä on kietoa. Pelloista oli löydetty 2 reikäkiveä, sekä taltta. Nämä oli annettu ylioppilas Snellmannille. - Niiden jälkeen Siisaarelta ole kivikaluja löytynyt. (Kts. A. S. Snellman, Muinaisj. ja tarinoita Laukaan kihlakunnasta. S. My. A. XIII ss 23-24, 53.)

Saari

Saarenselän tarkoittamaan Kivijäveläisten keskuudessa paljon pienempää alaa, kuin virallisessa merkityksessä, nim. n. s. Saarella sijaitsevaa taloryhmää n. 2 pntk. Kivi pidetään kirkkoa pohjoisempana. Tämän "Saaren" eroittaa manteresta länsipuolella kapea oja, itäpuolella n. 1/2 km leveä Salmi, jossa lauttauspaikka. - Talot ovat jälkimmäisen Salmen länsirannalla korkealla hietikkomaalla. Täältä on tallessa seuraavat löydöt.

37. Reikäkivi. Saarenselän Ouhon

27
jün pellostä löytänyt Heikki Muhonen. H. M. l. 2808: 8.

Löytäjäksi mainittu henkilö Sanoi Vanhan talon (Saari?) pihamaalta löytäneensä reikäkiven, joka hänen poissa ollessaan oli annettu jollekin tuntemattomalle keräilylle.

38. Nuolentäkiharmaa limsiä? Hyvin sirotekoinen: molemmilla puolilla karjiva, syzjät kammastetut. Löytänyt Yrjö Vesterinen Muhosen talon pellostä. H. M. l. 3625: 11. Löytäjä kertoi löytäneensä Lauiskaupellosta, joka tulee talosta luoteeseen päin, on metsäpuujaisista maata viettä? kenties Nieman Saarven keskikohtaa kohden.

39. Epämukoinen reikäkivi, reikä teuty molemmilta puolilla kierrellinellä. Mitat $11 \times 9,5 \times 7,3$ cm. H. M. l. 5218: 5.

Löytänyt Heikki Muhonen Vanhan talon maalta Papiinpellolta. H. M. l. 5218: 5.

40. Läheältä edelliseltä kiveä oli samalla kertaa löytä neljältä syzjältä Viottu Kovasun, Tuskin Kirkkautinen. H. M. l. 5218: 4.

41. Pikkulainen kappale vihertävää Jun-
maa luiskiota, hiottuja kouria yllä-
sä. Kenties kovasi. Heikki Mäkon löytä-
nyt Saarekylään pelloista. N. M. l. 5218:6.

42. ^{Vasara, ahvi} Hiivaino rosista kivää. Uurre
kiven keskikohdalle tehty ^{hyvin matala} naikkamalla.
Pituus 12,5, leveys 10,3 cm. - Melkein
samallinen kuin kuva N:o 1 ~~Kemin kirkko~~
Kemin kirkkokunnan muinaisjäännösten
luettelossa ensimmäisessä osassa.

- Säilytetään Saarekylään Vanhassa
talossa, jossa sitä käytetään suola-
gauttimena. Tänä virassa se on joal-
lut nykyään elävien muistui ajan.

43. Kives. Löydetty Kurussaesta
uutta maantietä tehtaassa. N. M.
l. 3625:12. - Kurussa on Suuresta
peri km. länteenpäin mantereen
puolella.

Muhola

Muholan kylä sijaitsee Kivijärven
länsirannalla linnuntietä n. viis-
tan verran Saarekylästä NWN
suuntaan. Kylän vanhin talo on

Jokela, ja vielä useimmat talot ovat
 samaa numeroa (Koski), ainakin
 Ketolan ja Kievan talot. - Talot syntyneet
 ovat hietanajanteilla Häikkä- ja
 Hielinginjokien varsilla. Edellinen joki
 saa ~~alkunsa~~ ^{tulee} pienestä Häikkäjäves-
 tä, joka on Kivijärvestä n. Kilom. län-
 teenpäin. Hielinginjoki tulee luo-
 keesta päin tuoden vettä soista ja sy-
 danmaaulaunmista m. m. Erästä
 Lapinjärvi nimisestä. Hietanajanteet,
 jommoista seutu on, viettävät kovas-
 ti ~~kohti~~ melkoisen jyrkästi kohti
 yläm. jokien laaksoja. Jokien suiden
 väliin jää Häkköniemi, jolla kiin-
 tä muinainen ~~muinainen~~ (Kt. kiint. muinainen)
 Häkköjärvi näyttää aikoinaan ol-
 leen yhteydessä järvien kanssa. Sitä
 todistaa leveä vesiperäinen laakso,
 jonka kautta Häkköjoki kulkee. Oli-
 pa tähän laaksoon oja kaivettaes-
 sa löytynyt palanen katiskavoi-
 ta. H. M.:ssä on Mieholan kyläs-
 tä sekä sen ympäristöistä seu-

30. raavat kivikautia löydöt.
44. Tasatalta. Löydetty Jokelan talon ympäristöstä. H. M. l. 2887:21
45. Tasatalta. Löydetty samoin. k. ed. H. M. l. 2887:22
46. Tasatalta. Löydetty s. k. ed. H. M. l. 2887:23
47. Tasatalta. Löydetty s. k. ed. H. M. l. 2887:24
48. Tasatalta löydetty s. k. ed. H. M. l. 2887:25
49. Tasatalta. Löydetty s. k. ed. H. M. l. 2887:26
50. Kourutaltan katkelma. Löydetty s. k. ed. H. M. l. 2887:27
51. Tasatalta. Löydetty Jokelan talon lämpään torjan pellosta H. M. l. 2942:1
52. Tasataltan teräsmali kamaan vihenästä kiveä. Löydetty Ketolanta- lon pellosta lähellä Häikäjärven rantaa. H. M. l. 3354:31
53. Tasatalta mustaa kiveä. Löydetty Kierimäen talon pellosta. H. M. l. 3625:10.

54. Tasatalta, löytänyt Alfred
Toikkaneu Muholan Kytän Kievarin
talon pellosta. H. M. l. 3644: 1.

Löytäjä kertoi löytäneensä sen "Mi-
men talon pellosta" Hälingin joen
länsipuolelta. Peltomietoperäis-
tä maata, viettä itänpäin.

55. Teräpästä Kapeneva Kevrusal-
ta. Löytynyt Jokelan talon pellosta
H. M. l. 3849: 4.

56. Reikäkivi. Muuskellut romu-
vakoissa Ketolan pellossa. H. M.
l. 3354: 32.

57. Tasalevä tasatalta. Saatua Kir-
mäen talon Pillanpääntönnästä.
H. M. l. 3625: 9.

58. Melkein tasalevä tasatalta. Pöytä-
mitat 89 x 34,5 x 20 mm. Saatua Ke-
tolan talosta tarkemmilla löytötiedoilla.

59. H. M. l. 5218: 7.

59. Lohkeama kiviseen pinnasta,
kiveestä tai taltasta. Saatua Ke-
tolan talosta tarkemmilla löytö-
iedoilla. H. M. l. 5218: 8.

60. Kourutaltoa. Löydetty Leukan-
Salmen itäpuolelta. Ase oli löydettyä-
sä eheä, mutta särkyneet lasten
käsissä. A. E. Inneleman saanut
sen stipendin atkadlaan 1892. -
Mäinitsee sen löydetyksi läheltä
Suutorin (l. Vanhanspirttisaaren) ki-
virauniota. H. M. l. 2889:21.

Ketolan talossa tapaukseen erään
päiväläisen, joka kertoi Leukan-
Salmen itäpuolelta 10 vuosiä sit-
ten läheltä Heikkaniemen rau-
niota löytäneensä kourutaltoa,
jonka historia oli aivan sama
kuin yllämainittu. Naisen pois-
saollessaan oli se annettu eräälle
keraajalle. - Nähtävästi on tra
Innelemanille tehty väärin sel-
koa löytöajasta.

61. Pieni kourutaltoa löydetty maan-
keinojasta Piiksarannan talon
maalta. H. M. l. 3625:8.

Ketolan talon Lünäläuden pelto-
ta oli pari vuotta sitten löydet-

ty kaunis kourutaltoa, annettu iisi-
 noonij^{es} Lammasenille Jyväskylästä.
 tu? Löytöajakaeta k^u v^uor^uttomat
 kan päästä[?] oli pellonja k^u v^uor^utt
 essa tulle[?] esille 27cm maastamara
 aeta tulesija (Kts. kiinteitä mui-
 naisi.) - Linnaladden pelto on tie-
 taperaista[?] maata ja syaitsee Väinä-
 järven koillisokulmassa viettäen jyr-
 käläisesti kouti järveä, joka tulee
 pellost[?] lounaseupain. Paikka
 oli vielä 10-kunta vuotta sitten pelti-
 jikköä. - Julijän kohdasta muutamia
 sylvä polyrisseupain oli euen paikan
 pellossi raivaamista ^{ollut} miehen syzyinen
 useamman metrin pituinen maakuoppa,
 jonka sanottiin olevan jäännös~~---~~ sinä
 aikomään sijainneesta navetas-
 ta. Paikana oli ollut talokin, Lina-
 lauti nimeltään, siitä pelto saanut
 nimeusä.

Paitse yllän. Kourutaltoa oli pellost[?]
 löytynyt taikkokivikin, ja oli seotettu
 talteen, mutta vahingossa joutu-

nut eraan rakennuksen perusti-
tiin.

Ulvon talon maalta Häkkänie-
mestä² läheltä² Savijärven rautaa
oli Sammalta ottaessa maakamaron
alta löytynyt kaksi kivitaltta,
joista toinen oli joutunut hukkaan,
toinen taas joutui lyseol. Jussi Ku-
milalle Oulussa, mutta ilmoite, hän-
kin sen jo hukkuneen. - Paikalta
konepöytämatka yöpäin sijait-
see Häkkäniemen rautio. (Kts. Kän-
kita² muinaisj.).

~~Redustellenaani Savijärven Käy-
dessäni, mistä² paikoni kiviä löydettiin,
siis löydetyt kaksi olivat näitä² löydetyt,
sain vastaukseksi, että² näitä² löydetyt
pitkii pelloja.~~

Kinnulan Kyla²

Kinnulan Kyla² sijaitsee pääasi-
allisesti Jappajärven rannoilla.
Järvi jakautuu neljään osaan,
Suon ja pieneen Jappaan, Pikkun-
seen ja Savijärven. - Ulovan².

55

mät sendut ovat kietakankaita ja
"Laguna, lähempänä järven on Sori-
kerokkia.

H. Missä on kylästä seuraavat kivi-
kaupit löydet:

62. Täsatalta, Löydetty Hakkarä-
mimen talon pellosta. H. M. l. 2887: 30.

63. Täsatalta. Löytynyt Laitan ta-
lon Savilauti nimisestä pellosta.

H. M. l. 3625: 5.

64. Reikäkiis: Löydetty Kasalan ta-
lon maalta Savijärven pohjoisrannal-
ta Mäntyniemi nimisestä paikasta
H. M. l. 5218: 9.

65. Pienen keskentekeisen reikäki-
ven puolekas. Löydetty Kasalan
talon maalta Jäppäjärven rannalta.
H. M. l. 5218: 10.

66. Täsatalta. Saatu Nikkilän ta-
lon Kirikkomäen torpasta Seppä Ju-
ho Kunnusesta. H. M. l. 3625: 7.

Seppä Juhon Kunnunen ilmoitti löy-
täneensä sen lähellä torppaa olevan
Kalkkivuoren rinteestä torppaan

ta kiviä nostessaan. Samalla ker-
taa oli paikasta löytynyt toinen
pienempi samalla aineen, "höylänterä",
mutta oli hukkaan joutunut. - -

Paikka sijaitsee verrattain kauka-
na vedestä lähinnä Kivijärven
pohyja.

67. Maadollisesti jaannos Kivikkam-
den aseesta. Löydetty Melujärven
talon maalta pellosta, jolla on kiviä
sijoja. H. M. l. 3625: 6.

68. Vasataelta. Löytynyt Jorosen
talon isäntä Abraham Kinnunen
pelltoa khdessaan Karkausjär-
ven itäpuolella järven toimesta
lähellä maanalaisista kivistä.

Samalla kertaa löytyi paikasta
reikäkivi, joka kuitenkin on huk-
kaan joutunut. H. M. l. 3625: 4.

Karkausjärvi on pieni, tuskin
kilometriä pitkä lampi n. 3 km.
Päätylästä pohjoiseen jät-
kee pieneen puroon kautta vetensä
Poikkeneeseen. Löytöjän kanssa

kivi löytöpaikkaa tarkastamassa.
 Se sijaitsee n. 1/2 km. talosta itään.
 Pää järven pohjoisrannalla. Paik-
 ka on kietämaata ja pelto vettä ete-
 lään kouti järveä. - Löytöpaikka on
 pellon yläraunassa lähellä kivausta,
~~joka vielä~~ josta eivätkin melji-
 nesmetriä on maanpinnan yläpuo-
 lella. Esineet löytyivät aivan kirkkaan
 quaritse kullekosta osta. - Koettiin
 tarkastelemaan ojanreunoja sekä löytöpai-
 kkaa että muuallakin pellossa kaa-
 maan alla siinä mitään mainittavaa.
 Tärkeimmät löytökivillä talu aina-
 kin epäselvillä ovat seuraavat
 kivikalut.

- 69. Onstalta. Löydetty Kivijärven
 pitäjän Jokiniemen kylästä. N. M. l. 2029.
 162a. Jokiniemen kylästä on Kivijä-
 rveltä löytänyt. Seuniminen talo si-
 jaitsee Kivijärven kaakkoisrannalla
- 70. Korasimen puolelta neljästä
 kiveromissivulla. Löydetty Kivijärven
 etelärannalta. A. S. Imellänannin

tuoma Stipendiaattaltaan 1892. - Kentin
 sana kivi, jonka Mäkärän topografi
 mainitsi löytäneensä Vihtaniemen
 rannalta. (Kts. edellä sivu. 12)

Sitä otaksunaa tulee sekini, että
 A. S. Snellman on karttaan merkinnyt
 Kivikautisen löydön Kaapajärvelle
 aivan lähelle Mäkärän topograa.
 Kivikautisten esineitten luettelossa
 ei hra S. mainitse Kaapajärveltä
 muuta löytöä, kuin Ojupmäen kan-
 kaalta löydetyn kourutaltan, joka
 sekini on karttaan merkitty.

Kivijärveä ei Kivijärven jela-
 jässä ole, tarkoitettane Kivi-
 järveä. Silloin paikannäimitys-
 kii sopis paremmin otaksunaa-
 ni.

71. Tasatalta Kivijärveltä tarkem-
 mitta löytökiteitä N. M. l. 3354:26

72. Reikäkivi Kivijärveltä. Säily-
 tetään Pohj. hist. museossa, jonka
 luettelossa sillä on numero 714

73. Reikäkivi: Kivijärvellä? Pohj.
Hist. Museon l. 715.

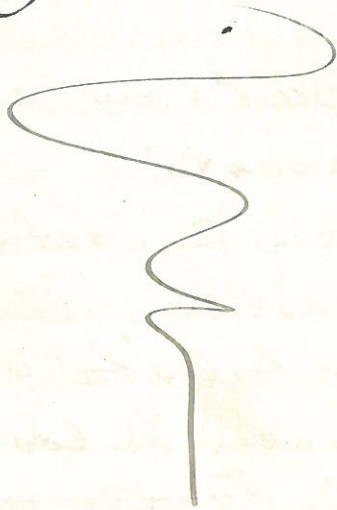
Laatuunsa nähden on siis Ki-
vijärvellä eniten tasatalloja, ko-
konaisista 26, reikäkiviä 19, koumu-
talloja 10, talleja l. kiveitä 5,
Nuolenkärkiä 3, Kovasimä 3, pois-
ta kaaden kivi aikaisuus opailta-
va, tikareja 1, kivipainoja 1, sa-
viastian palasia 1 ja keuhkenteki-
sia taliepä~~selviä~~ kiviäseita
y. m. s. 4.

Kylhien mukaan jakautuvat löy-
döt seuraavasti:

Pudasjärven kylästä 23, Jaaho-
meinen kylästä 1, Heinoladden ja
Kivijärven kylästä yhteensä 4,
Kuivaniemen kylästä 4, Saaren-
kylästä 30, Tärkemmitta löytö-
kadotta ja Kinnulan kylästä
7. Tärkemmitta löytöteudoitta on
5.

Näyttää siltä kuin Kivikauti-

Asutuksella Kivijärvellä — jos
sellaisesta yleensä voimine puuna
— olisi ollut kaksi keskusta,
toinen Pudasjärven kylässä ja
toinen Saaren kylässä. Nämä
seudut onkin kalastus suotta —
viuta ja vähäiset vedet sekä vieta-
set rantaharjat olivat edullisem-
piä silloiselle asutukselle, kuin
Kivijärven keskiosan louhukset
rannikot ja aavat selät. —

Piikijudas.

Piikijutusta sain halkeu seuraavat
kivikautiset löydöt.

- 1/ Kourutalva. Löydetty Muurajävel-
tä Ahon talon pellosta. H. M. l. 5218:11.
- 2/ Täsatalla, kaljennut kauteen palanen.
H. M. l. 5218:12
- 3/ Pieni matalakouruinen kourutalva. H. M.
l. 5218:13.
4. Kiviaseen jäännös l. tekele. H. M. l. 5218:14.
- 5-6. Kappale kiveä, jossa on hiomisen mek-
kejä sekä palanen kiviaseitten tekekiveä.
H. M. l. 5218:15-16. Muurajärven kylä
Esineet 2-6 ovat löydettyt (Ahon talon ma-
ta Hakalaw mäkityömaa edustalta per-
napellosta.
7. Täsatalla l. kourutalvan tekele. Saatu
Rönny Vanhasta talosta tarkemmilla
löytötiedoilla 5218:17.
8. Kolme kappaletta särkyneestä taik-
kivestä punasenharmaata hietakiveä(?).
Tahattu onalemmien puolin työ on oikaseksi:
oikaisimmalta kohdaltaan 15mm. Löy-
detty Mäkelän talon pellosta Elämäjärven

Kylästä? H. M. l. 5218:18.

9. Ohkanen kappale viheriästä luis-
kiota, yhdeltä synjältä teroitettu.
Löydetty Elämäjärven kylän Mäkelän
Aalon Niemipellosta. H. M. l. 5218:19.

10. Terästään rikottunut korutal-
ta. Saatu Elämäjärven kylän Ulassi-
lan talosta löytö-tiedoilla. H. M.
l. 5218:20.

Keskien talossa Muurajärvellä
on talon poika Yrjö Saarinen
la joitakin pelloita noukkimiansa
kiviesineitä, joita on näknyt, omistaja
kun si alut katosaa sivätkä muut
tänneet niiden Säilytyspaikasta.
Ylläin. Hakalan mäkituvan (Kts. löj-
töjä 2-6) pirstin. Kuokassa on 29
x 36 cm laaja kivi (kiilleliusketta),
jonka päällys on hiottu matalalle
kuopalle.

Ohon talossa Muurajärvellä Säilytöissä
Samoin 28 x 30 cm laaja kivi (sekin
luultavasti kiilleliusketta), jonka
päällys on samalla tavalla kuopalle

Kuin edellisen. Kirj. ol. Konjunkt 43.
Alon talon maalta pellostä, joka si-
zaitsee kauskokousta lounaseen.

Ronny kiekkassa on Nestor
Saastamoisella kokoelma kivi-
kaluja sisältäen seuraavaa: 2 rei-
käkiveä, joista toinen küllelius-
kettä, reikä porattu aivoastaan yh-
delta puoleen, reikäkiven puolikas
puneravaa ter hietaaves, kesti-
koloinen kives, pieni kives, lusa-
taltan tapaiselle terälle hiattu
palanen külleliuskettä ja 4 ki-
viäseen jäännöstä 1 tekelettä.
Esineitten omistajaa en tavannut,
jotenka ne jäivät minulta lunasta-
matta.

Ronny Vanhassa talossa on Otto
Lanassa seuraavat 3 kiviä: 1 ki-
viä (67mm pitkä, 48-58mm leveä) kak-
soistaltta. Toinen päätti kon-
ruutta, toinen vinosti terälle lasketta. Jäl-
kimäinen pää ed. leveämpi; tasatalt-
ta ja oikokives. Esineitten omis-

laja ei ollut myöskään kotosalla.
 Pitäisikö ei ollut toivota saada
 niitä? Kautuhimuvista lunastettua,
 kaksoistaltoa kun ei olta luovutet-
 tu 12 markasta.

Rautakausi.

Rautakaudelta on saanut tal-
 teen ainoastakaan löytöä. Itä-
 päitse saati Pitäivästoim Sami sel-
 ville yhtiö ja toista, joka valai-
 see tähänastoin ^{il. m.:ssä olevia} rautakauden
 löytöjä näiltä? Seuduilla. Samoin
 kerättiin minulle parista löytöä
 hukkaanjoutuneesta löydöstä,
 joidenka arvella olevan rauta-
 kaudelta. Perujaant. Tein niistä
 tässä selkoa.

Stivijävi.

Stivijävi on varhemmalla
rautakaudelta talleissa

Kaksi soikeata tulusta.^{4/5}
Toinen H. M. l. 2231:23, mainitsee
löytyneeksi Leppälän pelloista,
siis sama, jonka maanviljelijä
Ville Lyytinen ^{kerro} löytyneen
Ojalan Hängaspellosta. (Kts. kiir-
kautia löytöjä 20).

Toinen H. M. l. 4443, toi maanviljelijä
Juho Puranen Museoon kolmisen vuotta
sitten. Se on ilmoitettu löydettyksi Kuva-
neimen kylän Hittolan talon maalta
Tavilammen kaudesta. -- Maanvil-
jelijä Purasen kanssa kavui löytöpai-
kka. Se on Hiden Hittolan talosta,
joka sijaitsee Hidenjärven kaakkois-
kulmassa Hidenjärven keskiköydellä
Sen itäpuolella, n. 1/2 km. lounaseen
puolelta Tavilammen ^{etelä} ~~lounas~~ suuntaan. --
Löytöpaikka on nielamaata, jossa ki-
renkärki oli pistänyt esille hevo-
sen kavion jäljestä.

Pari muuta löytöä, nim. soikea mo-
saiikki kelmi, löydetty Pövelän talon
maalta ~~Pikka Huokkasta lasten~~

Y6. (H. M. l. 2918:1) ja rautainen keltä(?)
löydetty läheltä Otaniemen rauni-
sta) (H. M. l. 2887:36), on A. E. Snell-
man kirjoituksessaan Kivijärven
pitäjän muinaisjäännöksistä a-
settanut varhemman rautakau-
den löytöjen joukkoon.

Myöhemmän rautakauden löytöjä
on Kivijärveltä 2, nim. työkirves Saa-
renkylästä tarkemmin löytötie-
doitta (H. M. l. 3497:5) sekä Karsasaa-
ren löytö, joka käsittelee seuraavat
kolme esinettä:

1) Keihäänkärki myöh. rauta-ajal-
ta. H. M. l. 2942:2

2) Rautainen putki, selvästi
petkeleestä myöhemmältä ajal-
ta. H. M. l. 2942:3.

3) Kovelirauta. H. M. l. 2942:4.
Nämä esineet oli löytänyt Matti
Laurikainen n. kymmenen vuotta

---

* Löytöjä ei itse oult kotona minun paikalla
käydessäni. Sanottiin rautakeltin löytäneen pa-
loabalta Otaniemen länsikärsässä olevasta rau-
nosta n. 2 kivenheittoa pitäjän päin.

47.

Sitten löytänyt kuokkiensa Käs-
Säsaarelta mökkinsä ympäristöl-
tä? — Käsäsaari sijaitsee Tal-
viaisten talosta n. 2 km. luotei-
seen ja on korkeanpuoleinen n.
1/2 km. pitkä saari enimmäkseen
kietamaata. — Saarella oleva torp-
pa sijaitsee maanpuolella
s. o. saaren itäosassa. Puot
sijaitsevat kaikki mökki ympä-
rillä? — Matti Laurikaisen ilmoi-
tukseen mukaan olivat esineet
löytyneet torpasta länteenpäin
kivenukeiton, pellon yläaidasta
Oivan maakammarin alta lä-
hellä toisiaan. — Rautahela ja
koveri olivat olleet yhteydes-
sä nui. Sisäkkäin.

4340415. Kuppurusvetki b. Kallion talosta Kuiva-
Rekolan talon pelloista, josta
meinen Kytää.
Kivikalut 13-15, 22 ovat löyde-
tyt (Katso Koir. löytöjä), Kestoi-
talon isäntä löytäneen kaksi
"ornssiäsinettä". — Toinen os. ollut

Kuten kerittimen kautta ilman
 teriä? — Toisessa Tornin oli
 kuten kerittimet, mutta eivät
 kaarat siinä? Kääntymät teräl-
 le (pinsetit?). Pölykka oli ollut
 2 tuumaa leveä, toinen kaara
 6 1/2 tuumaa pitkä, toinen kat-
 kennut. — Molemmat esineet
 olivat rakkautta joutuneet. —

N. kauden viistän päässä
 Rekolasta on läheltä Kellingojen
 suuta Vuosijärven rannalta
 Viitasaaressa puolelta löydetty
 vanhemman rautakauden
 Keihäänkärski (N. M. l. 2386:82. Kts.
 A. Hackman die ältere Eisen-
 zeit in Finnland s. 72)

Muholan kylän kisoarin
 talon maalta oli talon isäntä
 Juhon Paananen löytänyt ke-
 vorenkengän muotoisen pron-
 sisaljen, joka oli koristeltu kirk-
 kokiörillä. Se oli otettu talteen, ^{mutta} vaan ei si-
 tä minun talossa käytössäni

49.
tarkasta etemisestä? kuulin että löytynyt.
Salki oli löytynyt mulloksesta a. s.
Niemi pellolta Hälinginjoen länsi-
rannalta Häkänieimen raunios-
ta vähän matkaa luodetta koh-
den. - Pellosta on löydetty myös kiviasia
(Kats. Kirj. löytöjä 54.).

Piktijudas.

Elämäjärven Pellonpään löytö.

A. L. Nymän mainitsee kertomuk-
sessaan muinaismuistoista Leu-
kaan kirkkikunnassa)* Piktijuda-
sta saaneensa talteen seuraavat
kolme esinettä myös. rautakaudel-
ta, löydetty Elämäjärven rannas-
ta Pellonpään talon pellosta:

- 1) Hevosenkengän muotoinen pronssisielä. H. M. l. 2029: 201
- 2) Spiraalikeiteinen ranneren-
gas pronssista. H. M. l. 2029: 202.
- 3) Vähäinen rannerengas
pronssista. H. M. l. 2029: 203.

)* J. My. A. I. es. 194-196.

Ruonpään talon asukkaat
 ovat jo senjälkeen muuttu-
 neet, mutta eräs talon vanho-
 ja asukkaista, Antti Logren
 on nykyään kestävä Saman
 kylän Kumpuniemen talos-
 sa. - Hän ei tosin ollut
 itse löytänyt esineitä, mutta
 oli ollut siihen aikaan ta-
 lossa. - Hänen ilmoituksensa
 mukaan oli ^{löydyt} esineitä ainoas-
 taan kaksi. Toista niistä oli
 arveeta "piironginlaatikon
 rioksi" ja toista jätteen-
 viikatteesta, jossa sitä oli
 käydetty terää varten sito-
 essa. Näitävästi tarkoitet-
 tain näillä solkea ja spira-
 likierteistä rainerangasta.
 Esineet oli löydetty Vosa-
 niemestä, pellosta Savimaas-
 ta aivan Elämäjärven saun-
 takivikon ojanasta.

Antti Logren oli itse jättä

nyt esineet pastori Gyllenbög-
 gelille, joka oli lupannut läh-
 tättää ne museoon, vaan mutta
 oli myöhemmin kestonut niiden
 hukkautuneen lasten käsissä.

Samalla pastori Gyllenbög-
 gelille kehoitettiin jätettyä muuan
 pieni pöytä musta rannerengas,
 joka yhdessä pöytärahan kans-
 sa oli löytynyt Alvekylän
 Vanhan talon kartonpöydästä.
 Keuhki on tämä Pellonpään
 löydössä mainittu 3:8 esine,
 (2029:203).

Kiinteitä muinaisjään- näksiä.

Kivijärven pitäjät.)*

Pudasjärven kylä:

- 1) Haapajärvellä Otamäen torpas-
ta Pienaa Kannon rautaan vie-
vän tien oikealla puolella on ai-
van lähellä rautaa pitkiä kiviä-
miä, jota sanottiin Lämäläisten
vankaksi pirtin kiukaaksi. - Nyky-
ään on se peittynyt pellosto rai-
vattujen kiven alle. Otamäellä
on toinenkin ~~demantapainen~~ rau-
mio (Kts. A. S. Snelmanin s. 51), jonka
lähitolta on löydetty keltin topai-
nen rauta-ase (S. M. I. 2887:36)
2. Harjun talon Puton torpasta ki-
venheittoalmaa koolleien on keskel-
lä peltoa kiviroykkiö, jossa pää-
l

* Seuraavasta olen luetellut kaikki ne kiin-
teät muinaisjäännäokset, jotka A. S. Snelmanin
kustelemien lisäksi S. M. I. VIII ss. 50-55) ~~olevat~~
~~joissakin~~ Kivijärvellä sain tietooni.

linäisissä olivat pellosto kasa-
 tut kivet, mutta sanottiin niiden
 alla olevan ~~pehettä~~^{notkiseva} kiukkaa, jota
 toiset arvelivat kämäläisten
 toiset lappalaisten jättämäk-
 si. Raunion juurelta oli löydet-
 ty kourutaltoa (Kts. s. 13)

Vastapäätä? Leltonientä, jossa
 A. E. Snellman mainitsee löytyvän
 pari kivirauniota (s. 51), on Kan-
 nonselässä? Pukkiäsi niminen
 luoto. Saarella oli ~~löydetty~~^{ollut} kivi-
 raunio, vaan peltoa tehdesä pu-
 rettu.* Paikalta oli löydetty Kou-
 r^uutaltoa (Kts. kivit. s. 12).

3. Kannon Selän pohjois osan
 länsirannalla on Kylmäniemel-
 lä? samannimisestä mäkeistä
 kappaleen matkaa pohjoiseen
 metsikössä lähellä rantaa ka-

)* Ainiaan ne rauniot, jotka itse olen
 nähnyt tahi joista olen saanut varmou-
 ta tietoja olen merkinnyt numeroilla.

joitettu kivisaunio. Siitä on löytetty korasim. - Paikalla kerrotaan hämäläisten asustaneen. Kanto- ja kylmäalaidissa näin molemmilla puolin on vanhoja karkiskoja.

Kivijärven ja Heinolalaiden kylät.

4. Vuonamenlaiden pohjukka jatkautuu kauteen pieneen lahdellaan, joista pohjoista nimetään Koikkaladessa. Lähellä sen pohjasta jatkuvaa kosteaa vesijätettä on kankaalla laiden pohjasta NE suuntaan kirkkumpu. Se on pyöreäkö 3 metrin halkaisijalla korkeudeltaan 0,50 m. [†] Sillat kiintyvät melkein peittyneitä ^{Kun} ^{hillo} niiden lomissa löytyvä ^{hillo} ~~hillo~~ sekaiseen palaneeseen maahan. - Raunista pidetään hämäläisten aikuisena kalapirtti kiveä. Työnten Perhon puolelle aijutuu

† Kts. Maant. katsaus.

maantielinjan varrella, tulee se
 ennen pitkä perustasi: —

Muun vanhus kertoi paikk seu-
 dulla, jota nimitetään Landen-
 peräksi, olleen useampiakin samol-
 laisia raunioita, ^{mutta} vaa oljoita
 & ne peltoa tehdessä perustet.

— Saman Vuonamelahden suussa
 on Pyykkinemessä, Itäola, jota
 nimitetään Rämäläisten kala-
 kellaksi (Kts. A. S. Inemannin 1880-81).
 5. Leuklahden)* länsirannalla
 joen suun kohdalla aivan kostean
 suonitun reunassa näyttiin minulle
 rajoitettua kiviraunioita, jota sanot-
 tin Rämäläisten jättämäksi. Niitä
 oli nähtäessä tuntunut katiska-
 quiden päitä.

6. Edellisestä rauniosta suunil-
 leen 1/2 km. etelään päin on Nieta-
 karjanteella samaisen Leuklah-
 den länsirannalla Säännöllisen

)* Kts. maant. katsaus.

pyöreä kiviraunio 2,5 metrin ~~kor~~
halkeainjalla. Korkeus on 0,50 m.

Kaurakaarteun niemellä pappi-
lan ~~pellon~~^{maalla} kerrottiin löytyneen
kiviraunion, jota pellon paikalle
tehdessä oli purettu. Sitä ei silloin
löytnyt mitään, ainoastaan hiil-
tä oli runsaasti kivien lomissa.

7. Härkkämökläiden*) raunua
lähellä Tyvelän talon muuttiko-
taa on ^{maattunut} kiviraunio — Sekin
kansan kertomusten mukaan
länäläisten aikainen. — Lohi-
sessä Raatosalmessa on katkain
jätteitä? Talmi on saanut ni-
mensä siitä, että sen pohjasta
on löydetty ihmisen pääluu.

8. Kismonsaarella, jotka
ovat Kivijärven itäraunolla
vähän kirkon koutaa etc —
lämpänä, on kertoi kalas-
tusten tokkastaja E. Kosku-

*) Tyvelän l. Härklämökläiset sijaitsee Kivijärven
Hidenseelän länsirannalla vähän kirkon kylän
länneä pohjoisempänä. — Kivälänkalustus - paikka.

Saari pöyhösimmalla luodoista,
joka on Kalliosaa niimeltään,
olevan tasaisesti ladattu met-
rin korkeisen samon laajuisen
kivikasaan.

Kuivaniemen kylä

8-9. Tälväisten talon luona
Littalahden rannalla on kaksi
maatunutta Kuivaniemestä.
2 metriä laajuisia, puolen kor-
kuisia. Kerrotaan Kämäläisten
kalastajien paikalla pirttiään pi-
täneen ja lopuksi vakituisesti si-
hen asumaan asetuneen ja pe-
rustaneen Tälväisten talon.

Saaren kylä

10. (Rutasaaren) *maanties-
tä eroittavaan Rajasalmen pohjois-
rannalla, siis maantierellä, on jumi
maatunee kunnaksi koudalla
hajoitettu Kuivaniemi. - Kivet
ovat ihmisenään kookkia, rovakki
palaneita.

* Kts. ss. 23-25.

11. Sauna-l. Säynäsaareisa,
 joka sijaitsee Heinäladden
 suussa Rutasaaresta muutamia
 kivenheittoja kaakkoonpäin on jäl-
 leen kivisaunio. Se sijaitsee
 kanynteen päällä, joka muo-
 dostaa saaren kaakkoiseen niemek-
 keen. - Niemen kärkestä on rannio
 n. 50, läheisimmältä rannasta 20
 askelta. - Se on tavallista pienem-
 pi, laajuudeltaan 170 x 150 cm,
 korkeus alle puolen metrin suuruu-
 den. Kiekkoon ympärillä rakennet-
 tujen rakennuksen perustuksia kerrot-
 tuihin. - Ranniota oli juuri valmi-
 iin.

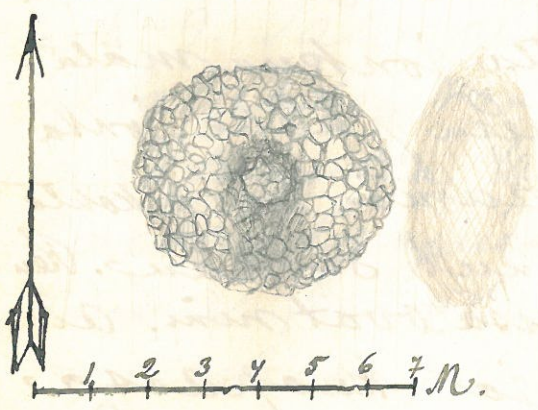
Heinäladden juurikkani-
 men kärkestä kerrottiin löytyvän
 "vanha sulisija", jonka vieressä
 maakuoppia.

12. Vastapäätä Rutasaasta
 Kivijärven länsisaunalla on
Pittiladden rannasta n. 10 as-
 kelta pohjoiseen matalan keko-

mainen kiviraunio 2 metriä halkaisijaa. Kivet ovat palaneita. -Toliet kertovat paikalla loppalaisen asuneen.

13. Muholan kylän Kevonin talon maalla Haukaniemessä (Kts. selostusta maant. seikonta Muholan kylässä Siuna 28-29) on kiviraunio, joka sekä ko-

konsa että muotonsa puolesta eroaa edellisistä? Se sijaitsee kirkonkylän alueella, jossa ei löydy niin suuria kiviä kuin rauniossa olevat, n. 100 sylvettä järven rannasta. Laajuus on 4,70 x 4 metriä, pitkäpi suunta EW. Keskikorkeus on 0,60 m. Keskeältä on raunio vajonut 1/10 metriä laajuuselle 0,45 m:n suorisuudeltaan. Eteläreunassa on vajonaa

ikäntekuni oli: Käytävä ~~3~~
 kivien alitse johtanut kestä-
 kohdalle, mutta sittemmin tuk-
 keutunut raunion siltä koh-
 dalta sortuessa. ~~Kestikkokanta~~
 Näyttää siltä kuin raunion
 alkuaan oli ollut ontto tahi
 kivet ladotta jonkunmatala-
 nevan esineen päälle, jonka
 lahoittua raunion kestäkanta
 oli painunut sisään. Keu-
 nat kuopassa ovat niin ai-
 vaujyrkät ja kuopassa
 pohjanpeitto kiviä. - Rau-
 nio on vahvan saunmaleen pei-
 tossa (pürustuksessa en ole olla-
 nut sitä huomioon), ~~kivet ovat~~ ^{-istä suurimmat}
 n. kevoisempaan kokoisia, lah-
 kaistuja, - mikäli huomasi, ei-
 vä ^(inakaan) pahasti palaneita. Raunion
 itäpuolella on epäselvä sy-
 venys maassa. - Häikä-
 mimen kängestä oli löydetty
 2 kivitallia (Kts. s. 34). - Peltos-

ta rauniosta luoteseenpäin ki-
 löydetty tiivittä (Kivik. löytö-
 jän luettelo 54 s. 31) ja hevo-
 seupseänmuotoinen pronssi-
 sokei. (550-51) - Rauniota
 arvellaan kämäläisten jättä-
 mäksi.

14. Hülügin lahden pohjois-
 puolella Tulinimessä (ed. Koiti-
 seen) on jälleen raunio, kansan-
 kertomuksen mukaan sekun hä-
 mäläisten tulisijojä. Se si-
 jaitsee Koivumetsässä n. 50
 Syttä niemen kädessä. - Rau-
 nio on hyvin säilynyt, kekomai-
 nen, laajuudeltaan 3,25 x 3,08
 m, korkeus lähentelee metriä.

15. Linnalahden peltoon) *Läh-
 käjärven rannalla ojaä kai-
 vottaessa tuli esille maanalai-
 nen tulisija. 27cm maastama-
 rannalla Paikalla kädessä.

)* Kts. sivu 32-34.

ni oli ajan pohjalla n. 2 metrin
pituuska alalla myrkintokorttia
ja suurempia palaneita ^{kiviä?}
niiden lomassa tukkaa ja ^{hiiliä?} ~~hiiltä.~~

Ylimmät kivet (ojan reunassa)
olivat 27 cm maastamoran ana.

Oppaan kaivon kiviä näyt-
ti niitä ruttuvan ^{vanha} ~~jos kukaan~~ sy-
välle. - Pikkä on kietamaasta
ja sijaitsee arviolta 8 no Kauhä-
järven pientaa ylempänä yyrkän-
sen tornan päällä. - Läheellä
tulisi olla löydetty korutalla.

Mauken ovat Muholan kylän
pellot rikkaimpia, kenties rik-
kaimmat kirkkautisista löydös-
tä Kirjainvella. Kaikkiaan on
kylästä 16 kirkkautisissa.
(Kts. kirkk. löytöjen luetteloa n:rot
44-59).

Ilkkanimellä Lehtäin-
menitajuvella kerrottiin
löytävän kirkkautis, jonka luo-

ta oli löydetty kourutaltoa. (Kts. Kivik. löyt. luettelo 60)

16.1.1904 ^{Kinnulan kylä?} Kivijärven Kinnulan lauden pohjasta alkaa vekla'suo edeten toista kilometriä pitkin Myllyjoen lounaisrautaa. Tässä suossa, joka lienee entistä Kivijärveä, on useampia saarekkeitä. Muuan näistä on nimeltään Vallinsaari. Saarella on kaksi kirkkuniota, jotka A. E. Snellman mainitsee kertomuksissaan Eero Palmelaisen matkakertomuksen mukaan (S. My. A. XVIII ss. 54-55)

Koskapa kertomuksessa aonehtit tiedot eivät ole aivan tarkkoja teen selkoa niistä havainnoista, jotka tein paikalla käydessäni.

Rauniot sijaitsevat saaren lounaismitellä. (saaren pituus suunnalta on SO-NW) Ylemmänä oleva raunio on pyöreä, koottu pienistä ~~kivistä~~ ^{levysoseista} kivi-

~~koisista) Kivestä~~ Kivistä. Laa-
 guudeltaan on se $8,00 \times 8,25$ m,
 korkeus $1,40$ m. Kuten Hääkä-
 mäen raunio on tämä; keskel-
 tä vajonut 2^{m} metriä laajui-
 selle, $1,15$ m:n syvälle kuop-
 alle. Toisen analogian Hääkä-
 mäen raunioille tojosa vajo-
 ama raunio sivussa, joka tässä
 kuitenkin on itäpuolella. Ki-
 vet rauniossa ovat hyvin irralli-
 sia,

Jönin raunio sijaitsee edel-
 listä etelään päin (otkun mat-
 kaa.)* Se on muodoltaan kulmi-
 kas keskeltä kuopalle vajonnut.
 Pohjoinen sivu on pituudeltaan
 $3,20$, itäinen $3,00$, eteläinen $3,65$, länti-
 nen $3,40$ m. Korkeus on 85 cm. Kuoppa on muodol-
 taan hyvin epä säännöllinen

*) Raunioitten väli $1\frac{1}{2}$ minuuta epähuo-
 miassa mitaamalla, mutta on se arviol-
 ta n. 5 à 6 , korkeintaan kymmenen metriä.
 Ero palmelainen kertoo sen arviolta olevan
 n. 100 kynärää, joka on aivan mahdotonta.

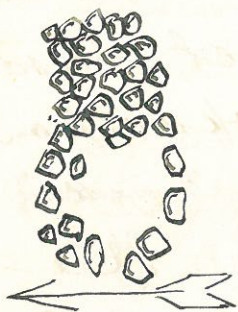
125 x 190 cm laaja, 65 cm syvä. Va-
jamaa raunon reunassa ei ole.

Molemmat reunat ovat vahvan
saunamalen peitossa, kivet niissä
ovat hyvin irrallisia, koaltaan
vaihtelevia, pienempiä, ~~pieniä~~
(miehen) ~~kuonon~~ ^{kuonon} kakkoisia). Ku-
kun Hääkämiehen runio, näht-
tävät nämäkin sorkkuneen kuo-
palle, jota otaksun tukel-
sekin, että vanhimmat ukat ker-
toivat runioiden heidän lapsi-
na ollessaan olleen onttoja,
niin että kumaukelivat kiven
lonista sisään huutoessa.

Päikkökummaa nimitetään nii-
tä valleiksi - tonja ei niistä
ole. Toiset arvelevat niitä läms-
läisten jättämiksi, toiset muis-
televat Kinnuksen sota-aikaan
olleen niissä pakosaba.

18. Kaskausjärven pohjoisran-
nalla (Kts. siv. 36) on matala ki-

viruumio.

Se muodostaa pitkulaisen kivikkään, n. 3 metriä ^{pituisen} levyisen ja puoleu levyisen. Hänenä sinä muodostaa matala, tuskin neljännesmetriä korkea kivikumpu, jossa kivet ovat pienempiä, palaneita. Se on laajuudeltaan 1,40 x 1,50 metriä. (Kts. pürustusta.) - Raunion puolelta oli oja kaivossa löydetty pari kivesinettä (kts. s 36.)

Säärin kylän Pitkälänvenen pohjoispäässä kerrottiin Verkkosaaren miehenä löytävän "keuhäläisten kalasaunan kivikaan", 1/2 metriä korkean sylen laajuisen.

Piitipudas.

Alvejärven rautamilla olevat rau-
niot

19. Juvannon lahden suussa on kivi-
raunio, jonka kerrottiin olevan hä-
mäläisten aikaisen tulisijan. - Rau-
nio sijaitsee lahden itäpuolella ai-
van lähellä rautaa jonnekin matkaa
Kivijärveltä Piitiputaalle vievän aua-
tien pohjoispuolella. - Raunio on matala,
keskiin puoltakaani metriä korkeaa, pyö-
räkko 2,50 metrin halkoisjalla.

20. Juvajoen talon kohdalla Alve-
jössä on pieni Tulisaari; sen kor-
keimmalla kohdalla on kivi-raunio,
muodoltaan kekomaanien, lähemmäs
metrin korkeinen, 3 metrin laajuinen.
Saari on Askettain kaskeksi poltet-
tu ja silloin on raunioon vieritetty
jokko uusia kiviä. - Rauniota pide-
tään, - ^{useimpia} - kuteen edellisistäkin, hämäläis-
sen jättämänsä.

21-22. Alvejärven keskikohdal-

Pihtipudas.

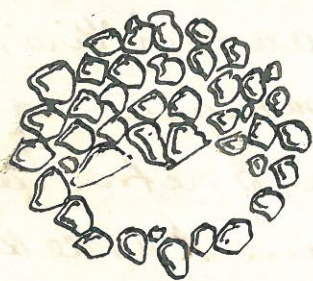
Alvejärven rautamilla olevat rau- niot

19. Juvauon lahden suussa on kivi-
raunio, jonka kerrottiin olevan hä-
mäläisten aikaisen tulisijan. - Rau-
nio sijaitsee lahden itäpuolella ai-
van lähellä rautaa jonnekin matkaa
Kivijärveltä Pihtiputaalle vievän aua-
tien pohjoispuolella. - Raunio on matala,
keskiin puoltakaani metriä korkeapyy-
näkö 2,50 metrin halkaisijalla.

20. Juvajoen talon kohdalla Alve-
jössä on pieni Tulisaari; sen kor-
keimmalla kohdalla on kivi-raunio,
muodoltaan kekomaanien, lähemmäs
metrin korkuinen, 3 metrin laajuinen.
Saari on Askettain kaskeksi poltet-
tu ja silloin on raunioon vieritetty
jokko uusia kiviä. - Rauniota pide-
tään, - ^{useimpia} - kuteen edellisistäkin, hämäläis-
sen jättämänsä.

21-22. Alvejärven keskikohdal-

La seu köillesrauaalla on runsaas-
 ti saana. Pienimpiä näiden jär-
 vossa on Hämpeensaari. ^{Seu} ~~Seu~~
 köillisnukassa on kakti rau-
 mota. Pohjoinen ylempänä
 sijaitseva rauni on isompi,
 laajuudeltaan 3,76 x 3,54
 metria. Toinen puoli raunio-
 ta muodostaa varsinainen
 kuikkaan, toinen puoli kivike-
 lan, kuten Korkausjärven rau-
 niossa. (Kts. 18). Kuikkaan kor-
 keus on 0,70 m.

Toinen raunio
 sijaitsee edelli-
 sestä 2 metria
 länteenpäin,
 alempana kä-
 tellet suurew
 suoraseinäinen

maaperäisen kiven juuressa.
 Se on muodoltaan tavallinen, ma-
 talan kekonainen, 2 metria laa-
 juinen, puolen korkeinen. Kivist

ovat palaneita, tavallista kinas-
tien kokoa. Rauniot sijaitsevat
maantien puolella Saasta. --

Päikkää kertovat toiset hämä-
läisten kalastajain pirttiään pi-
täneen. Toiset tietävät Saarella
olevan „jättiläisten asentoja” ja
olisi siellä löytynyt „jättiläisten
luitakin.”

Alvekylän kaudalla järveen
pistävässä pitkässä Majaniemessä
kerrattiin alleu hämäläisten osu-
muksen. Mitään kivisaunista ei
miemellä kuitenkaan ole.

Muurajärven rautamilla ole-
vat künkäiset muinaisjäännökset

23. Leutoniemessä, joka pistää
Muurajärven sen lausirouvan
keskiäikeillä, on pellolla tor-
pasta kivienheitonmattkaa mu-
teeseen, niin kerrattiin, ollut hä-
mäläisten tulisija, joka künkä-
kin on peittynyt pellostä kasat.

tujen kirein ase. - Paikkaa
^{vieuttäväksi} ~~pelloksi~~ raivatussa oli raunion
 vierestä maasta löytynyt pahas-
 ti nostanut pöytäveitteen terä ja
 peuraoljuinen, lusekannuotoi-
 nen mustaksi käynyt ase, jolla
 arveltiin „pettäältä kuoria kisko-
 tuu.“ - Jossain torpan lähistöllä pi-
 ti löytää maakuoppa, jonka pohjas-
 ta löytyi runsaasti kuoria, mutta
 se jäi minulta sopivan oppaan puut-
 teessa näkemättä. - Paikkaa ker-
 votaan asuneen Kuningas-Paaron, joka
 oli ollut Lamäläinen.

Maikko Kyllä
 olivat matkustajat
 kukaan jättänyt.

24. Muurasjärven koillisessa
 pohjukassa on pieni Honkasaari
 niminen luoto. Siinä kehoi muuan
 paikkakuntalainen olevan Lamä-
 läisten aikuisen pirtin kukaan. -
 Raunis on kuulema „ei varsin sy-
 len laajuinen“ ja kaksi kottelua
 korkea. Läheisen Jouhijoen suus-
 sa on vanhojen katiskojen jätteitä.

Muinaisjäännöksiä Kaliman rann-
tamilla ja saarilla.

25. Lähellä kirkonkylää on Koli-
massa matala ruohuttunut
Puitkondasti. Lahden länsipuolella,
rannasta jatkuvasta hylly-
västä suonituksesta n. 20 askelta
on kuivassa metsässä kiviraunio.
Se on N muodoeltaan kekonainen,
kokotaan tavallista suurempi,
laajuudeltaan 4,05 x 3,70 metriä,
korkeus 0,75 m. - - Paikalla ker-
rotaan lämpäläisillä olleen pit-
kinsä ja järkeä oppaan muisteli
vielä hänen nuoruudessaan rann-
nion ympärillä "kivien hoameija"
näkyneen.

26. N. puolitosta kilometriä Puitkon
laidesta Kaakkoispuolella on Kalimas-
sa Hameensaari niminen luoto.
Saaren luoteisriuteella on n. 20
askelta rannasta kiviraunio, jö-
kä alueaan lieue ollut keko-

mainen, mutta ovat "kerrat, jotka käy-
vät Saarella kavia/ruomassa", sitä
syryiltään rajoitelleet. Kuten edel-
lennekin on tämä verrattain iso,
 $4,28 \times 4,15$ m. laajuudeltaan, kor-
keus $\frac{1}{2}$ m. Raumon pohjoispuo-
lella on matala syvennys ja sen
takana epäselvä kaareva kahok,
ikkäänkuin veliksi luotu. Kuten
suora) nimikin osoittaa, pidetään raunio-
ta hämäläisten jättämänä.

Vähän matkaa Hämeensa-
aresta pohjoiseen on Kalinan
itäpuolella Iso Pirttiniemi, jossa
myöskin kerrottiin löytävän rau-
nion, jota paikalla halmetta
pidettäessä oli peugottu. Muuta
kuin hülleä ei ollut löytynyt.

L.B. Ruopon nimi sijaitsee
Hämeensaaren kohdalla Kali-
nan länsirannalla. Nimensä
kerrottiin löytävän "hämäläis-
ten tulisihoja", mutta paikalla

Käydessäni ei sillä koutaa, missä raunioiden sanottiin olevan, näkynyt muuta, kuin joukko maan-
neita kiviä hajallaan hietamaas-
sa. Nostellessa nähtivät ne sules-
sa alueelta. — Samalla niemel-
lä, joka muodostaa Sapa-nie-
men eli Pihijutaan laajan kaus-
sa rinakkain kulkevan matalam-
man hajanteen, eli Ruohon talou-
kondalla hajanteen päältä au-
van kärkeen sattunut maanalai-
nen tulija. Se sijaitsi aivan ojan
vieressä, kiviä oli ojan pohjassa
ja sen toisella puolellakin. Ne oli-
vat suurempuoleisia, rooksipa-
laneita. — Muuten ei ^{hajanalla} pellossa pitäisi
kiviä löytymään. — Pellostä ker-
rottiin löydetyn kiviäseitäkin, sel-
lainen lajottiin minulle kaupan,
mutta oli se ainoastaan puumer-
killä varustettu viikatken kova-
siin.

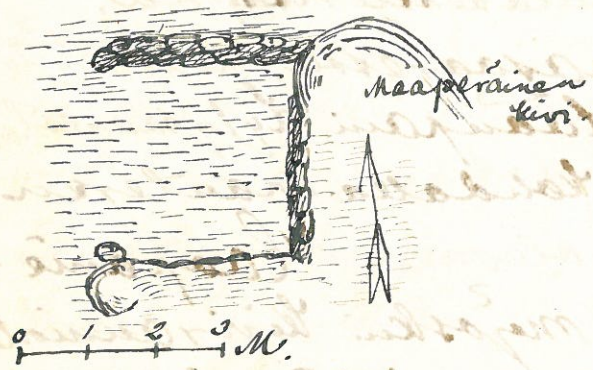
28. Niemen kylän kohdalla

on Kalinassa isonpuoleinen Ly-
 lyaari. Sen pohjoisraunalla on
 sievä, hietarantaainen, mutta
 äkkisyvä kaarre, jota nimitetään
 Saksan valkamaksi l. tie-
 käksi. Lahden rannasta n.
 50 askelta on metsässä nuoria
 mäntyjä kasvava kivikumpu,
 laajuudeltaan $2,90 \times 2,80$ m,
 korkeudeltaan 0,60 m. Oivon
 kuikaan vieressä on sekä sen itä-
 että pohjoispuolella pitkulainen
 maakuoppa. Häpuoleinen on
 laajuudeltaan $2,60 \times 1,90$ m, pituus-
 suunta N-S, syvyys 85 cm, pohjois-
 puoleinen $2,60 \times 1,50$ m, pitempi,
 suunta NW-SE. Rauniosta vähän
 matkaa rantaan päin on myös
 maakuoppa, $1,75 \times 1,35$ m. Laaja
 paikka kerrotaan muinoin
 Saksan asuneen ja säilyttäneen
 "sienä" yöstämäänsä tavari-
 ta. Saksaksi nimitetään paikka-

Kunnalla vielä, selvitteli oppaan,
jonkullaista kauppa-kauppi-
ta, huijareja j. m. s.

29. Lylysaaren länsipuolella
on pienehkö Seikansaari.
Sen länsipuolella Seikan kaartaman
pohjoispuolella on maakuoppa,
jonka seinät ovat kivillä verhottu-
ja. - Länsipuolelta kuoppaa nähtä-
ä allien ilman seinää, maapintaa
joka paikalla on hieman vettä,
on siinä kuopan pohjan tasalla.

Seinät on 3
metriä pitkiä,
maasta on nii-
tä ylhäällä
50 cm.

Paikalla
kerrotaan asuneen loppalai-
sen, jotka kuulema asuvat
jää vieläkin asuvat maakuopis-
sa.

30. Seikansaaresta kappaleen-

matkaa itälaupäin on lähellä
 rautaa pieni Päivönsaari ni-
 mien luoto. Sen korkeimmal-
 la kahlata on kivisaunio, jota
 reunoilta on pahasti pengottu.
 Saunio näyttää olleen matalan
 kekkomainen, laajuus on 3,5
 metriä, korkeus 0,60 m. - Sa-
 arella on myöskin ison kiven
 juuressa luontainen maakuop-
 pa. Sen syrjä on kivillä päik-
 kailtu. - Sitä pidetään läimä-
 läisten kalaketkarikkinä.

Haapasaarella, noin viisim-
 verran itälaupäin dylysaaresta,
 sekä sen kohdalla maantereen
 puolella olevassa Haapanie-
 messä on myöskin kivisaunioita,
 mutta ovat ne vielä aivan uu-
 den näköisiä, kiviäkin niiden
 ympärillä on näkyvissä. Vanhat
 vielä muistavat paikalla ka-
 lapirttiä pidetyn.
 Hovioven ja Heinulabden

välillä kerrattin löytävän kuu-
kainta, hainäläisten aikuisa, Pirtti-
Saaressa ja Pirttilahden saarel-
la.

Laani- ja Elämäjärven saunoilla
löytyvät kunkat muinaisjää-
näkset.

31. Laanjärven ainoassa Saares-
sa, Orissaaressa, kerrattin olevan
hainäläisten kuivas. - Raunio
on kuulema puolen metrin kor-
kuinen, puoletoista sylän laajui-
nen ja kasvaa mäntyjä. - Kun
^{sitä} ~~rauniosta~~ kuului, oli jo siunutta-
nut Laanjärven, jotenka se joi mi-
nulta näkemättä.

32. Mäkelän talon ^(pellolla) ~~maalla~~ Elä-
mäjärven itäraunio on pelloit-
ta pari vankaa tulesijaa. Toinen
sijaitsee talosta kappaleen mat-
kaa lounaseen, ^{ja} ~~mutta~~ on se peittynyt
pellosta kostonien kivien alle. -
Toinen sijaitsee Niemipellon ja

ja on siitä pieni nyppylä maan
piunan yläpuolella. Oja kai-
vaessa raunio on voinut ol-
lut näkyvissä ruutaasti palau-
ta kiviä ja hiiliä. Niiden perustasta
on löydetty uusia kiviaseita (Kts.
kirk. löytöjen luetteloa: 8-9)

Vaahoja tulijonoja on peltoa
khdessä viivattu pois useampi-
akin Kumpuniemen talon edustal-
ta Elämäjärven lounaisraunio-
ta.

33. Kumpuniemen ja Hassilaw
talojen välillä on Elämäjärven
eteläpuolella Hämeeuniemi.
Siinä kerrotaan hämäläisten ka-
lastajien ennen asuntoaan pi-
täneen. Heidän kirkkansa on vielä
paikalla jäljellä, vaikka se onkin
muodottomaksi peugottu. Raunio
on ^{allut} tavallista pienempi. Kostassa
maassa on säilynyt ~~vielä~~ selviä
Lahmo rakennuksesta, joka

on ollut suunnikkaan maatonen,
laajuudeltaan 5,25 x 4,25 m, pituus-
pi-suunta W-E. Kivias on sijainut
huonon koillisnurkassa.

Pirttiäällä, joka sijaitsee Kivi-
järveltä tulevan maantien pohjois-
puolella, kerrottiin olevan kalme-
kivisaunioita, joita toiset arveli-
vat kamäläisten kalastajien, toiset
isovihan aikuisen pakopistien
kuikaksi. Lähiseellä Navetta-
mäellä kerrottiin myös löytyvän
kivisaunioita.

Elämäjärvestä länteenpäin
on Korpiseudussa pieni lampi,
Jouhteninen nimeltään. Lammen
etelärannalla kerrottiin olevan
pari pirtin sijaa, joista toinen
on ilman kiiasta, toisessa kivias,
joka suunnalta osaksi on peitel-
tä maahan painunut. Koska
siinä on pirttiä pidetty, ei tiedetä, mit-
tä arvelaan siinä, vanhan vihan

aikaan alleen pakkopirtui.

Miltä ajoilta ja mitkä kenevät
 nämä ~~fortrak~~ rauniot, on
 vaikeata ratkaista, ennenkuin
 niitä tarkemmin on tutkittu.
 On maalta kuitenkin ollu lau-
 sumatta niistä muutamia on-
 lujia niiden muodon ja paikan-
 nimien nojalla.

Rauniot sijaitsevat usein
 paikoilla, jitten nimi tietää
 siinä alleen majan, saunan, jär-
 ven, eli siinä kulta pidetty.
 Pohjällä on raunioita m. m.
Launaniemessä, Majalandessa,
Launa (l. Säynä) saarissa, Pittti-
lahden rannalla, Tuliniemes-
sä, Pittiputaalla, Tulissa-
ressa, Pittiniemessä, Pittisaa-
ressa ja Pittiladessa. Rau-
 niot olivat jätkeitä, kuten kan-
 san kertomukset tietävät, näiden

saunojen pirttien ja majojen kiu-
kaista.

Muodoltaan ovatkin rauniot hy-
viä sopivia sellaisiksi. Useimmat
niistä ovat matalia pyöreämuo-
ja kirkkumpuja, halkaisijaltaan
4-1,50 m, korkeudeltaan keskim.
0,50 - 0,75 m. Tiivet ovat kiuaski-
vien kakoa, palaneita, niiden välis-
sä hiiltä ja tuhkaa.

Peltoa läheltä on useita rau-
nioita purettu, mutta ei niistä
tavallisesti ole löytynyt muuta
kuin hiiltä, joskus kalansuomuk-
sia. Kauppias Ahnberg oli ryh-
tyessään rakentamaan Jahaan Pih-
tiputralelle Heinäjoen suuhun
Häreuniemelle, purkanut sii-
nä olevan kiviainion, josta
hänen ilmoituksensa mukaan oli
löytynyt ainoastaan hiiltä ja
kalansuomuksia. - Toisista rau-
nioista kerottuihin löytyneen ko-

vasin, Putasaasen rauniosta vas-
 kinen jouset jouseyratas. - Rau-
 niota purkaessa tehdyt huoniot
 ja löydöt eivät siis vastusta sitä
 otaksunaa, että ne olisivat part-
 tien kiukaita, pikemminkin tekevät
 sitä?

Jos oletamme, että ^{rauniot} rauniot (ni-
 mitteini suuri osanista? kts. edempä-
 nä) ovat kiukaita, voimme ~~te-
 lausua~~ muutamia arveluja
 niiden jästäkin. Kansan ker-
 tomukset tekevät useimmista
 "hämäläisten kalapitien kin-
 kaita". Useita paikkoja, joissa
 rauniota on, nimitetään vielä
 heidän mukaansa Hämeensaari
 ja Hämeenniemi. -- Luultavasti
 on osa raunioista ^{vielä paljon} myöhemmäl-
 tä ajalta. Nehan sijaitsevat mel-
 kein poikkeuksetta kalaisissa
 seuduissa. Esim. Kivijärven on näitä
 eniten Kannon Selän saantamalla

ja Rutasaaren seuduilla kasvaty-
lästä etelään päin, siis seuduilla, jot-
ka vieläkin ovat pitäjän kalasik-
kaimpia, mutta ovat sitävastoin
pysyneet kaavan syryssä vakinais-
esta asutuksesta. Jaksenkin var-
maan on taällä? Siis verrattain myös
Läisim aikoihin kalapirttejä pidetty.
Niiden jätteitä arvelen osan näi-
tä raunioita olevan.

^{näillä?} Lamäläisten pidämme kaupan
seuduilla kalassa vähäisimmäl-
tä keskiajasta aina 1500 luvun puo-
livälin saakka. Heilläkin on to-
deunnäköisesti ollut pirttinsä? Kii-
kaineen kalavesiensä rautamil-
la. - Osa näistä? raunioista heine
Siis "Lamäläisten pirtti? kunkaita",
ja palveutuu keskiajasta saakka.
Mahdollista on, että jotkut rau-
nioista ovat muistoja kirkkohistorial-
liselta ajalta, sillä? luultavasti
kävivät Lamäläiset jo näillä? se-
-

kuin eräretkellä? vuosisatoja
ennen, kuin meillä on siitä historiat-
tiena tietoja. - Sitä todistavat
ehkä ne hautakauden ^(aikuiset esineet) löydöt,
joita näiltä seuduilla on silloin
tällöin tulleet päivänoalaa.

Voisiko osa näistä raunioista

v. Düben
Lappland
und Lappland
~~Lappland~~
Karttaneet
aina Lapon
pääntä
tä avointa
tulisi jaa

olla lappalaisten jättämiä, jik-

si kausa arvellee joia oista, jai?

koon avoimiksi kysymykseksi.

Piedämme teitä vielä historiallisi-

na aikoina - vieläpä verrattain

myöhään liikkuneen pohjoislä-

meen erämaissa)* Suurin Ysi-

dänkin jotakin jälkeä itdes-

tänsä jättäneen.

Raunioiden ^(luista) on usein löydet-

ty kirjasita. (2, N° 18, Kts. Kirik.

löydyksiä 60, ja s. 12, 23-24). - Ei ole

vastaiseksi vielä voitu todistaa

että rauniot ja kirjasit olivat

yhden aikuisia. Piktijutaas

)* Suomi II, 15 s. 345.-

Elämäjörvellä on Mäkelän talon
luona saavistui raunio kirjot-
koneen. Se äärestä on usein
löydetty kiviaseita, jotka suinkaan
eivät ole saman aikaisia, kuin
raunio. Samanlaisia esinekke-
jä voisi luetella useampiakin mat-
kamivarrelta.

Ainoa löytö, jota voisi kyllä
kyvaksi raunioita ikää määrät-
sä, on Rutasasen kuukaasta löy-
detty vaskeinen jousejännittimen
ratas. (Mistä tapauksessa se
kumoo äskeisiä ataksuniamia.)*

Osa raunioita on pienillä saa-
rilla usein aivan lähellä maantiet-
tä. (20-22, 24, 26, 30) Sekä A. E. Hell-
mannin mainitsema Maityöasen kii-

)* Vaskeiset jouseurattaat oli löydetty kirjovella
Muholan kylän Ketolan talossa vanhaa rakennus-
ta purettaessa ylisiltä muun romun joukosta.
Rattaat oli annettu pitäjän silloiselle nimismiehelle
myk. Kokkolassa asuvalle kruununvarti A. Sreudille.
Kinnulan kylän Nikkilän talon kiviakomään tor-
passa näin sellaiset Seppä Jaho Kuruusella, joka
oli löytänyt ne metsästä Sannalan alta.

(S. Myä. XVII s. 54)

ad). Tämä Seikka mielestäni rokot-
taa, että osa raunioista — edellyt-
täen, että pidämme niitä tulisi-
nä — jalovetuu ajalta, jolloin ka-
kalastus niiden rakentajilla oli
tärkeimpänä elinkeinona. —

Sisä ajalta jolloin kiinteä asu-
tus laudalla ei vielä ollut alkaa-
nut. Kenties välttämättä se myöskin
aikoihin, jolloin rauhattomat
olot pakottivat asettumaan ve-
den taakse tuvaan.

Edellä esittämäni arvot
eivät kuitenkaan koske kaik-
kia raunioita luettelemiani
kiinteitä muinaisjäännöksiä.

Kiukaiksi epäsovia ovat
muotonsa puolesta Vallinsaa-
ren rauniot ja Häikkämiehen rau-
nio Kivijärvellä (13, 16-17), joi-
ta Vallinsaaressä isompi raunio
jo koostaankin on siksi sovi-

maton. Näitä raunioita voinee
 verrata lapin raunioihin Keite-
 leen raunoilla ja "murkekilpisten
 onnuseihin" ^{o. y.} Virossa. Näiden laa-
 juus vaihtelee 12 à 6 metriä välillä,
 korkeus on metriä vaiheilla. Yksis-
 sä mainitaan kuoppa raunion
 keskellä.* Vajoamaa raunion reus-
 sa siinä alle tuomatta.

Pari matkami vorella
 tapaamista raunioista (15, 27) on
 ollut maan alaisia. - Hilitä ja
 palaneista kivistä päättäne ovat
 ne olleet tulisijojä, mutta ovat ne
^{n. s. rämsäläiset, pirtin kinkaita}
 joikesta päättäne niitä paljon
 vanhempia, kenties kivikaatuvia.

Ainoa laatuun matkami vore-
 nella on Seikansaareen kuinteä mui-
 najäännös (29). Kausa at tietää sen
 olevan lappolaisen asumuksen,
 Hyvin todennäköistä onkin
 * Vrt. I. My. A. I s. 205 ja I. My. A. XI s. 55.

että? Kuoppa on ollut asunukse-
 paljana.)^{*}

^{*} Vrt. J. P. Aspelin Asukkaat s. 7.

Vanhaja Kalanpyydys.

Sekä Kivijärvellä että Pirttiputaal-
 la tapaa usein matalien laiturien
 pohjukissa, toisinaan kuivana
 maalla saakka, tavallisesti sa-
 malla paikalla runsaasti, katis-
 kujen jälkeä. Tavara vaar on liestak-
 keita tavallisesti siksi paljon re-
 vitty pois, että katiskeiden muotoa
 on vaikea saada selville. Mäkäran
 lahden rannassa Kivijärven Kaapojär-
 ven kylässä on runsaasti katiskeiden
 liestakkeita. Yhtä - muuten ainoo
 jonka muodosta mahdollisesti olin voi-
 nut saada jotain selville - koettiin tar-
 kastaa. Liestakkeet ja seipäät olivat
 maata myöten lahonneet - katiska oli kui-
 vana - maan alla oleva osa ei uudestaan-
 koista mutta helposti löydyvä. Seipäät
 olivat lyödyt teräviksi terävillä aseilla,
 yhdellä talvi lahdella iskulla

Liustakkeet olivat tylypiä nä-
 tävästi sahattuja. Katiska näyt-
 ti olevan yhdistetty aidalla tod-
 seen ~~juokse~~ kalmeen metrin pääs-
 sä olevaan aidalla, josta vielä oli
 jäljellä useita liustakkeita.

Kylinälahdessa näytettiin
 minulle myös Katiskan jäännös.
 Se oli vielä vedessä. Tavallisen
 veden aikana olivat liustakkeet
 veden alla, nyt pitivät päät
 yli vedenpinnan näkyvillä.

Katiskapiista oli vielä pohja mu-
 dassa oleva osa siksi vakoa, ettei
 helposti lähtenyt. -- Katiska
 on samaa lajia, kuin nykyisin
 Pohjois-Kämeessä käytännössä
 olevat)* Mainittakoon, että niitä
 nykyään käytetään kivijärovel-
 tuskin nimeksikään, niissä, mitäs
 käytetään, ~~käytetään~~ kuulema
 jäljitellään hämäläisten kateskoja

)* S. My. A. XVII, kuv. 52 sivulla 58.

Vanhoja katiskoja mainittiin ole-
 van muualsakin tutkimusalalla;
 Keväi usein niitä tarkastamassa
 onnistumatta kuitenkin Suomaan
 selville niiden muotoa. Luetellaen täi-
 sä ne paikat, joissa kuolin viittä löy-
 tyvään: Kirijärven: pitse y. lään.
 paikkoja Kannonselässä Kannonloh-
 dessa, Venäläissalmessa ja Katis-
 Kaniemessä Vuonamenlahden pohjis-
 sa, Leuklahden rantaniityllä, Raato-
 Salmessa Tyvelän lahdessa, Kärnä-
 lahdessa lähellä Kärnäsaarta, Hei-
 nälahden Lapinsalmessa, Putasaaren
 ja mantereen välisellä kaunaksella,
 Ruokolahdessa ed. pohjoispuolella, Sa-
 pinlahdessa Leukainsalmen pohjois-
 puolella, Häikkjärven ja Häikkäme-
 men rannoilla.

Pirttiputaalla Iivonnuorlahdes-
 sa ja Raitonlahdessa Alvejärves-
 sä, Jorhjoen suussa Nuorajärves-
 sä, Nevalahdessa y. muualla Kolimas-

Elämäjär-
sa ja Lukan poron Juussa ~~Kalvissa~~-
vedessä. Viimeksi mainittu katiska on
Kuulema Syvässä vedessä, näinettä
Seu saattaa nähdä, järvien ves. Kun
on ruskeata, ainoastaan kirkkaal-
la, tyynellä ilmalla. Se on ykkösa-
marinen, rannalta ^{päin} tuleva aitaus
jokaa ^{aukon} ~~Seu~~ kautta.)

Tämänlaisia pyydyksiä ker-
rottiin lönkyvän muualakin. [Van-
hukset, jotka kestivät katiskoja muo-
don heidän nuoruudessaan olleew
viele selvästi näkyvissä, väittivät
niitä olleew hyvin erillaisia, Kaato-
ku muotoisia)* ed. Os. Keumainitun
Kaatoisia sekä hyvin monimut-
kaisia.

Miltä ajalta nämä katiskat o-
vat, on maadon sanoa. Niiden run-
saudesta ja eri muodoista saattaa
päätellä, niissä olevan hyvinkin
eri aikuisia. Vanhimpia lienevät
*) Kts. S. My. A. XVII s. 56, kuva 50.

kuutosen muotoiset; Teoksessaan:
 Sperrfischerei beider finisch-ugrischen
 Völker lausuu U. T. Siebius
 tämän kaluskamunoon
 niiden järjestä seuraava (s. 280):
 „luonnollisesti ei voida arvostella,
 kuinka vanha se on. Etta' sen ika'
 kuitenkin - yleisesti katsoen - on
 laskettava vuosituhansissa, se näyt-
 tää todistavan seutavaton primi-
 tivisyys.“ - Kansan kertomuk-
 sien mukaan ovat ne käläläisten,
 harvemmin lappalaisten jälkijätkiä.
 Etta' niiden joukossa on ^{vanhoja} aivan
 siikin (esim. Käläläisten käläka-
 kti. ^{edellä.} ~~otampäjä~~) lieee tuskin epäil-
 tävä.

Aivan silispäiväisiä ovat he-
 ne ne kalikat, joita siellä Täällä
 on tavattu maata kaivaessa ver-
 rattain kaukana rannasta. Niin-
 saasen ja mantereen välisen maan-
 van Salmen rannalta Kivi-
 Järvellä oli ajettu ropaa pellol-

ls. ~~Spöck~~ Rapan aetta oli löytynyt
 katiskanpiuta pystyssä. - Ne oli-
 vat alleet uudeenäköisiä, puu-
 kasta, petäjäistä, mutta musti-
 kuin toana laittaessa. Haudan
 polya, josta rapaa ajettiin, ei ollut
 vielä nykyisen järven pinnan
 tasalla. - Teuholan talon aitta-
 rakennuksen takaa oli pellono-
 jaa kaisettaessa löytynyt katisk-
 kan lüstakkeita. Järven lahti
 on ennen ulottunut niille paikalle
 ja on siitä vielä lampareita jäl-
 jellä. Katiskan paikka tulee ole-
 maan kuitenkin ainakin 300 met-
 rin päässä nykyisestä järven ran-
 nasta ja arviolta pari metriä ny-
 kyistä järven pintaa korkeammalla.
 Lokakylästä oli korvasta löytynyt
 katiskan oit jätteitä ja lauttoja.
 Joenlaaksoon Muholan kylässä ojan
 kaivauksessa tuli näkyviin palanen
 katiskan aittaa.

Kaivottaessa laskuojaa Höytäjän
 vestä Mrejärveen, löytyi turpeen
 alta katiskan lüstakkeita. Lasku-
 oja kukaan aivan toista tietä, kuin
 luonnollinen laskuväylä. Katis-
 ka oli löytynyt järven keskisä-
 liltä.

Rumaseu järven salnessa Les-
 tijärvellä, mutta aivan lähellä
 Kirijärven rajaa, kerrottiin olevan
 katiskoita, joissa lüstakkeet olivat
 polttamalla katkottuja. Ne olivat tul-
 leet näkyviin, kun järvi äskettäin
 oli kuivattu. Rannalla on kivi-
 saunioita.

Matkani varrella kuului pois-
 ta vene löydöstä, josta koetan las-
 tehdä selvää löytäjien kertomuk-
 sien mukaisesti. N. 30 vuotta sitten
 oli Mäkärän torppari vanhus Kirij-
 järven Haapajärvellä Mäkärälä-
 den pöykästä löytänyt veneen.
 Maa oli jo kasvanut sen ylitse, niin

että päättöpäivi oli ~~peuce~~ kalmo
ainoastaan näkyissä? - Vene oli
tehty kahdesta 4 tuuman paksui-
desta ~~ruokkain~~ ^{viere} asetetuista puus-
ta ja kaartui kokalle kuten ay-
kyisetkin. Lautoja pitivät ymäs-
sä kaaret, mutta eivät olleet rauta-
neuloilla vaan jollain muulla ta-
valla, jota kertoja ei muistanut,
pohjapuissa kiinni. Ne jatkuivat
pohjalautojen ylitse ja niiden
seka pohjapuiden välissä oli
tuota, jotenka kertoja arveli
venessä olleita tuohiset lai-
dat, --, niin olivat vaivattakin
vielä ensimmäisistä veneistä kosto-
neet."

Kun Korttesjokea siveunettiin
Kortteien laskemista varten (Pasi-
putaana), löytyi vanha vene, tehty
useammista laudoista, jotka oli-
vat vihdokilla toisiansa ^{sumellut} kiinni-
tetyt. Vene oli varovaisesti nos-

lattu syysään tutkijoita vasten, mut-
ta oli se muutamassa päivässä
aivan hajonnut. - Samalla kertaa
olijöestä löydety useampia läpi-
porattuja kiviä. Ne oli keitetty
menemään ja olivat usinööri
selvitelleet, että vesien niihin rei-
jään tehnyt.

Kalmisto-paikkoja. Maakuop-
pia.

Kivijärvi.

Pudasjärvessä on Kalmusaari, josta
korka kerrotaan rynnäköidä kaudaksi,
ja on se kuulema saanut nimensä
sitten kansakunnasta, jota siinä
kuopahet rynnäköidä olivat (ort. Kalmu-
kiet. Nähtävästi: kalma (Kalmisto) sa-
nasta johdettava nimi).

Liinusaarella, joka sijaitsee keskel-
lä Kivijärvellä, sanotaan löytävän
tasaisella hietakankaalla useam-
pia pitkulaisia syvennyksiä maas-
sa. Toinen kertoo saarelle rynnäköidä kau-
daksi. Toisen toinen mukaan oli Ki-
vijärvellä sinä ensimmäinen kal-
mistonsa. Kun sitten paikalle aijot-
tiin tiukko rakentaa, eivät vainajat
sitä suostuneet, vaan oisii häirit-
vät kaiken edellisen päivän työn.
(Ks. S. Ny. A. XVII s. 74). Saarella kerro-

Taan löytävän aarteen, jonka saapise, joka yksioisella varsalla yksioista^{sinne} jaata pitkin ajaa saaseen.

Aukionimen kohdalla on Yrjöörössä Hämeeensaari. Sen keskikohdalla on tietä kankaassa useampia sylen pituisia syvenyksiä ~~kosket~~ Järven mukana on Länäläisillä ollut paikkaa kalmistonsa. -- Läheisellä Montiais saarella on säijetty kivisaunio -- „Länäläisten kalapirtin kuvas.“ (S. My. A. XVII s. 54) Vähän etelämpäin ovat Puralan kylän kohdalla Palosaaret, joissa pimeinä syysiltoina on nähty esmirakkeita. Missä ne palaavat, pitäis: aarteita löytymän.

Muholan kylän edustalla on pieni Yrjönsaari, johon kerrotaan kaduttua Yrjö nimisen miehen. Saarella on kuulema syvenyksiä maassa osoittamassa laudan paikkaa. Yrjönsaari löytyy myös Saarenkylän

eteläpuolella, ja kerrotaan siitäkin samaa tarinaa, kuin edellisessä.

Kiinulan lahdessa on kaivannaita kolmella saarella: Nauis ja Raja- l. Kiinuseensaana n. pari kilometriä lahden pohjoisesta. Jälkimmäisessä oli Uspilan isäntä kaivnut kaivoja kaivannaita. Ruunut olivat kistuissa, jotka olivat pahoin mädänneet. Saattoi kuitenkin nähdä että ne olivat ^{puunrungosta} polttamalla tehtyjä. Korpissaarella edellisistä kappaleen matkaa etelään, on useampia kaivoja. Mittasini niistä pari saaren keskikahdalla. Toinen oli 3 m pitkä, 1,70 leveä ja 30 cm syvä. Toisen mitat taas olivat ^{mitat} 2,75 ja leveys 1,20. Kuopan päät olivat keski-kautaa syvemmälle vajonneet.

Jäppäjärvellä Pyöreäsaarella kerrotaan löytävän vauvoja kau-

toja.

Kivijärven kausijuoheka olevaa sydänmaalla on lähellä Perhon rajaan Koirajärvi. Järvessä on useampia saaria, muutama niistä nimetään Eskonsaareksi. Siinä kehoitetaan Salamajärven ensimmäinen asukkaaksi, Esko Taisen, kalakellarejaan pitäneen. Jätkeinä niistä on saarella vielä pari maakuoppaa, jotka metsästäjät Esa Kinnusen mukaan ovat toista sylvästä pitkiä, 1,25 m leveitä ja 0,60 m syviä.

Salamajärvessä Perhon puolella on Ruumissaari. Siihen ovat kuuluma Eskon jälkeläiset Kuopatta, Kuunes Sopivalla kelillä kulettiin Rautalammin kirkkomaahan.

Muista maakuopista mainittakoon Jauhoniemen kankaalla olevat syvennykset, josta arvelaan petoeläinten tai peurojen pyydysiksi.

Piktijudas

Alveijöven länsipuolella on lähellä Terraniemen taloa kaudantapaisia syvennyksiä. Paikalle kerrotaan sataaikaa nuumita kaudattu, läheisessä Pajosaassa, jossa hämäläisillä on ollut kaudanvalmistuspaikkansa, on vanha kanta.

Runsailla saarilla Kolman pohjoispäässä ei heitty ainoatakaan kalmitoa, jätävästön järven eteläpäässä Viitasaaren puolella kerrotaan Rakajansaaren nuumita, vanhan vihan aikaa kuopattu. Muetsaassa lähellä edellistä pitäisi myöskin löytää vanha kantuunaa.

Korhusesta etelänpää on entisen järven ja maantien välissä suossa Pölkkyl. Saunamis. Saari, jossa kerrotaan löytävän soikeita maakuoppia. Nitä on vielä Hamäläisten kalareitillä.

Kelloreiksi. Läheisistä saamista
on muuan Hartasaari nimeltään.
Hassilan talon lähistöllä? Elä-
mäjärvenä tiesi joku Rautala-
lammin aikaan oikeu Kesäkalmiss-
ton.

Kaikkiana kietakankailla on
pitäjässä erimuotoisia syyranuk-
sia. Milloin tiedetään niiden olevan
vanhoja nauriskuoppia, milloin pe-
toeläinten tai peurojen pyydyskias,
Vielä? jost käläläisten kalakella-
reitakin (!)

Suurempi määrä tällaisia maa-
kuoppia on m. m. Muurojärven
rannalla lähellä Aution taloa Al-
veklässä?

Muurojärven Sikosaarella ker-
toi K. J. Jaakkonen (Rautalammen
hacuintopitäjän historia s. 10) löyty-
vän syviä maakuoppia, joissa jät-
teläiset olisivat pitäneet asuunsa.

Tarinoita jäteläi-
sistä, lappalaisista ja
kämäläisistä.

Kansan tarujen mukaan on Ki-
vijärvellä ennen kämäläisten tuloa
asunut lappalaisia. Pitäjässä
on vielä useita paikkoja, joissa
Lappi-nimi on säilynyt, kuten
Lapinjärvi, Lapinniemi ja Lapinlak-
ki, kaikki hieman Nuholan kyläs-
tä pohjoiseenpäin, sekä Lapinsalmi
Heinälandessa. Lappalaisia ja
kämäläisiä ei sekoiteta toisiinsa.
Lappalaisten asunnutia on ollut
olleen Pijunmäellä Kaapojärvellä, jos-
sa pitäisi löytää heidän kotansa
"kinä" vielä jäljellä (Paikalla kōjdes-
säni ei sitä mitään tietty). Kertojen
mukaan on se aivan samallaai-
nen, kuin kämäläisten jättämät,

mutta oli se ~~ham~~ lappalaisten, "sillä
 Kämäläinen ei tehnyt pirttiänsä mek-
 tään." Poria künneiden muinaisjään-
 nästen jonkossa luettelemaan raunio-
 ta arvellaan heidän jättäneiksi.

Kun Kämäläiset saapuivat seu-
 duille, kerrotaan heidän usein väki-
 valtaisesti, ajaneen lappalaiset pois
 tieltään. Haapajärveltä olivat
 he sientyneet Kalajan Haapajärvelle,
 joka siten sai nimensä. -- Meron-
 raunikolta lappalaisia pohjoiseen
 ajettaessa kerrotaan muunakin
 alleen avullisena

~~Mutta~~ Useista järvistä on lappa-
 lainen kiirunut jonkun kolon, niin
 ettei sitä saada millään pyydöksil-
 lä muuten, kun suuren onnettomuu-
 sien edellä. Enon selästä ei saada
 kukaan, vaikka sen yhteydessä oleva
 Ronnonseckä on kalalajista hyvin
 rikas. - Kerrotaan, että kukaan ruo-
 ta oli kerran tarttanut järven rau-

nalla asovan lappalaisen lapsen
kurkkuun. Lapsi eli kuokut, lapp-
palainen siitä niin sydäntyurt,
että paottanut tervosristin Suon-
ja niin kauan kun se siellä on, ei
jännestä jida kukaan saatamaan.

Lattuija muuan mies äskettäin kui-
tenkin nuotalla saaneen sellaisen
jälst syönyt sen toisten varoituksis-
ta kuolinatta uhmaten, että „syön
vaikka surmanikin alisi.“ Surmaki-
si kuulu kuitenkin oleen. ---

Samalla lailla kerrotaan lappalai-
sen kironneen lahnaa Koria- ja
Salamajörivistä.

Uskotaan lappalaisten olevan
eteviä noitia, kerrotaampa kirijör-
veläisten lähteneen rakemaan heil-
tää apua heidän jo Kaukana poh-
joimpenilla asessaan.

Hakkoraisen muorvainoo Kii-
mulan kylästä läks lappalaiselta
Apua rakemaan, kun karku soi

Känen lemmiänsä. Koko kesän oli
 Lapissa korotellyt, vielä syksykin,
 mutta kun joulua alkoi lähestyä, tun-
 tui vähän ahdistavalta iirettää sitä
 ristiriittomien seurassa. Jouluaatto-
 na saatinkin aikaan sellainen so-
 pimus, että muori pääsi laute-
 maan, kunhan vain parhaan här-
 känsa lappalaiselle antaisi. Kalka-
 vuisen Capron päättä oli ensin pyy-
 tänyt, ~~mutta~~ siihen ei muori toki
 suostunut. Mitenkäs olikaan niintul-
 la tupsahti muori yhdessä yössä
 jouluksi. Kafia - mutta navetasta
 oli paras härkä hävinnyt. Sama
 juttu kerrotaan eräästä miesvaimoa-
 ta Leppälän kylässä ja vakuutti
 kertoja sen olevan "Känen muistusa
 asiaa."

Kun kuuli Pertun päivänä on poh-
 joisessa, niin vier lappalainen kait-
 ki liinut asettuen itse sijaan lii-
 nun kahmossa oksalle istumaan,

eikä heihin pysty luoti mitään.
 Muuan vanha metsämies ke-toi
 kerran ampuneensa oravaa use-
 ampaan kertaan, mutta oli luoti
 joka kerta litistynyt sen turkkiin
 kuin kirsew. Sita päätteli vanhas,
 ettei se orava ollutkaan, vaan
 lappalainen, joka puussa istui.

Jättiläisistä on Kirjorvella
 kuulut ainoatakaan lausa, vaik-
 ka niitä kyselinkin. Huisista ei
 myöskään juttuja kullekään. Tosin
 on Kirjorvella Hüdeniemi, keu-
 ties' jylkin seutu koko pitäjässä:
 pahanpäiväistä lounikkaa, no-
 lemmin puolin kuohuu aava Hü-
 denselkä. - Lähistöllä ovat Hüden-
^{seuri}
~~pieni~~, jonka rannalla Hütold
 priminen talo. Ei olisi kumma, jos
 kansan mielikuvtus olisi asettanut
 siihen hänen asunnon. - Lähistöl
 on Hüdenjärvi, jonka rannalla Hü-
tolan talo

Pirttiputaan Muure- ja Alvejär-
 ven kylissä kerrotaan sitaavastoin
 tanna jättiläisistä — näntävästi
 läheisen jättiläistalonista nikkään Poh-
 Janmaan väkijuksesta. Toiselta puolelta
 muistuttaa tanna muutama keski-
 Suomessa liikkuvia kertomuksia lap-
 palaisista. Kerron sen tässä K. J. Jal-
 laseen mukaan (Rautalammin historia
 s. 10): „Jättiläisiä on asunut Muure-
 järven läntisen niemen rannassa ole-
 vassa Sikosaassa. Toisia jättiläisiä
 asui samaan aikaan Alvejärven
 Seppälässä. Heidän karkoitta-
 misekseen pantiin oikein jauti toi-
 meen, johon itse Keisari (?) oli anta-
 nut luvan (vrt. ed. s. 105). Joukko jätti-
 läisiä surmattiin Pirttiputaan ja Reis-
 järven rajalla Alvalla Rönkäntäntä-
 la. Yksi jättiläisistä oli päässyt
 uinalla takaa-ajajiensa käsistä e-
 väälle tiirelle, mutta oli hypännyt
 siitä jälleen järveen ja hukkunut”

Hämensäössä Alvejärven saari on jättiläisten asumus (Kts. Kunt. muinaisj.) ja on siitä löytynyt kuulema heidän luultansaakin. Kerrothiipa luvun vanhaan jossain talossa olleen löydänjalustana jättiläisenselkänikaman.

Lappalaisista kerrotaan samat tarinat kuin Pöytäjärvellä paikkakunnalle soivottuina. Niinpä on lappalainen kiinnottanut lausan Elämäjärven saarella, että sitä paaden pitäisi saamaan kuin Suenien onnettomuuksien edellä — eikä aikoi-
nuan saatukaan. Mykkyä on lappalaisis jalkien parontunut. Niitä täällä siltä, kun alkaisi tervastitit jo lahoaa.

Seikansaarella Kolimassa on lappalaisella ollut asumuksensa (Kts. kunt. muinaisj.) Kenties puoleen saaren nimessä lappalainen sana „Seita“. Pitäjässä löytyy

myös Lehtoseikan kangas. Muu-
ta loppalaisia muistuttavia pai-
kannimiä ovat Lappi, talo Muu-
rasjärven rannalla, ja sen edustalla
olevat Lapinsaaret.

Siltä ajalta kun hämäläiset
oli etelän alaiset, kuten heitä myös
nimiteltiin, kävivät seudulla kalas-
telemassa, on säilynyt paljon muis-
toja sekä paikannimissä että kansan-
taruissa, heidän kalasaajojensa
kukaina pidetään miltei poikkeukset-
ta niitä kivisaunoita, joita runsaasti löy-
tyy kaikkialla kalalaisten vesien ranta-
osilla, heidän kalonpyöyksinään niitä
vanhoja kätiskoja, joita laudenpoh-
jat ovat täynnänsä

Ennenkuin ryhdyin esittämään
näitä taruja, luettelen tutkimusa-
luellani löytyvät voimaonpalstat
(K. J. Jakkaren mukaan).

Kivijärven pitejän alueella
oli kaikkiaan 19 erämaapalstaa, jois-
ta 18 talousilla Pälkäneen, Padasjärven

Säinön, Kauhon ja Kullialan pitäjistä.
 Sekä yksi pöytä välsällä.

Erämaat ovat seuraavilla nimillä. (nu-
 mero nimen jälkeen merkitse tarkoittaa
 niillä olevien erämaapalstojen lukua)

Kivijävi (7)

Kivijävi-Kannonmaa (1)

Kaunonrassoa (4)

Kanto (3).

Kalme viimeksi mainittua sijaitsevat Käu-
 tavästi Kivijäven eteläosassa, jossa Kan-
 nonseckä ja Kaunonkoski.

Järvenmäki (1)

Leuklahti (2) *

Kivijävenpohja (1)

Pöytäputaalla oli erämaapalstansa
 27 talolla Päikäneen, Padojien, Saa-
 non ja Jämsän pitäjistä. Ne olivat
 seuraavilla nimillä.

Alverjävi (9)

*) K. J. Jalkanen on väentänyt Leukulahti-
 nimen, josta on on erämaaluettelossa,
 Leukainlahteksi asettaen sen Kivijäven pohjois-
 päähän. Siellä on todellakin Leukainsalmi, mutta
 ei Leukainlahtea. Leuklahti sijaitsee kirkolta viistän
 verraan länteen ja sopii hyvin laajan erämaan
 seudun keskeiseksi. (Kts. maant. kartta ja kint. muinaisj.)

*) on myk. Kevolaisten kirkon kirkonkuntaa,
 Kest. lähtöiden mukaa se: erämaapalstalle
 asettanut Heinusia, keistis on arvostetuin
 ja on myk. Kevolaisten kirkon kirkonkuntaa,
 Kest. lähtöiden mukaa se: erämaapalstalle
 asettanut Heinusia, keistis on arvostetuin

- Muurasjärvi (3)
 Kolven-Koskipää (1)
 Koskipää (1)
 Piktijudas (6)
 Saarijärvi (1)
 Saarnimaa (1)
 Orisaari (1)
 Elämäjärvi (1)
 Liitorojanniemi (1)
 Kerataipale (1)
 Kerakangas (1).

Tärkeintähänee ko niillä? Kolmella erämaa-
 palstalla, jotka ovat Kolma-nimellä.
 Kolmajärven ^{kokonaisuudessaan} vaikeo Kolman kylän Vieta-
 saarella järven eteläpäässä, on vaikea rot-
 kaista. ^{jo delli, se ei ole} Jättimäisessä tapauksessa, joka
 voisi myöskin joku niistä kuulua Pikti-
 pataan alueelle.

Kuten jo mainitsin, on kamäläisiä run-
 saarti tonja, - varsinkin sellaisia, jotka
 luttuvat paikannimiin, ja kausa
 arveleekin kamäläisten näillä tie-
 noin useimmat paikat ristieen.

Enon delän Karstulan puoleiselta &
 rannalla on Mälymäki ja Mälyran-
 ta, johonka varhin tie Kirijärvelle
 on tullut.) * Mäen kerrotaan saaneen
 nimensä siitä, että lamäläiset ajas-
 sevan kalakuormia sitä ylös, "mäläyttivät"
 levosilleen. Kalavastikun määle &
 tulivat lamäläiset kalakuormia vas-
 taanottamaan S. O. Kalavastiinkin.

Kanakuorkaan niemellä Kirijärven
 eteläpäädessä asovat lamäläiset olivat
 yöstäneet Leppälän vasta perustetusta
 puutalosta kanan ja paistaneet sen
 kinkkaallaan. Sillä nimi saanut nimen-
 sä.

"Lainäländen suussa on nimi "Oinaren
 tulet" nimeltään. Siinä kerrotaan län-
 läisen vegeparin - Oinara nimeltään
 - ritaantuneen. Toinen oli iskenyt

* Tämä tie, joka nyt on joissa käytännössä, on
 merkittynä vielä vanhoissa kortissa. Hevosella
 saavuttiin Mälyrantaan, josta suorinmaka-
 osaksi Lathettiin veneellä Leppälän kylän Heik-
 kaan, jossa oli keetikievari. Siellä oli kalliiväli-
 vesitie kirkonkylään, jossa Tenholassa oli majan-
 talo.

toista puolella vatsaan, ja kun
kaavoiteltu lähti pakoon joutumaan
puun ympärille, kiertyivät suolet sen
ympäri.

Kolmijärven kerrataan saaneen
nimensä seuraavasta tapahtumasta:
Kesäsi suolasivat ^{Kokoräimä} hämäläiset Saanon-
sa kalat ja talvella kekikellin kävi-
vät lakemassa ne etelään. - Tällaisella
lakumatkalla oli kerran mukana tove-
riita, jotka eivät ennen olleet matkassa
olleet. Viimein ne pitkästyivät, kun mat-
kanpäättä ei kuulunut. Saapuivatpa silloin
vuorelle. Oi kipeä pakkonen ja kuulu-
jaiden pauke kolmista. Jo kalina ku-
luu, jo kalina kuuluu, oli vanha kalas-
taja silloin sanonut. Sitten järvi saanut
nimensä (!)

Useat nimet muistuttavat vielä
suorastaan hämäläisiä. Etelässä
on Hämeenniemi, läheisessä Mejalah-
dessa ovat hämäläiset kalapirttiään
pitäneet. Kirijärven Hämeensaaret

sa on Kämäläisten Hautuunmaa Alve-
järven Rämönsaarella, samannimi-
sessä Saarella Kolimassa ja Elämäjär-
ven Rämöniemessä on „Kämäläisten
Kalasaunojen Kuikaita”. Alvejärven
eteläosaan virtaa Jämsänjoki Jäm-
sänjärvestä. Sen nimi on nähtävästi
tullut ajoilta, jolloin jämsäläi-
set järvenä kalastelivat.

Alvejärven Pajasaarella ovel-
laan Kämäläisillä oleen vandaanval-
mistuspaikkansa. Rannoilta löytyy
vielä runsain määrin kuonaa. Venha
paja on myöskin Antion ^{talon} rannassa
Muuzejärvenstä Alvejärven tulevan
joen varrella.

Päitse Kämäläisiä kertoo Kan-
sa, lahtaalaisia l. merenrantalai-
sia kulkeneen kesäsi Pihtiputaalla,
mutta ei kalassa, vaan leivussa. Hei-
näjoen varsilla, jossa nykyään Pih-
putaan kirkko sijaitsee, pitivät he ansio-
jaan, joita he nimittivät pihdeiksi.

Kerran laukosi eräällä miehellä vakavassa sellainen piikki. Kun seuraavana vuonna saavuttin paikalle, muisteltiin, että lässä se oli, kun se „piikki päätös.” Ja niin sai paikka nimekseen Pikkijudas(!)

Pikkijutuaan kirkolta koilliseen toista peninkulmaa on Lütön. l. Lütöndenmäki nimenen seutu. Paikalla kerrotaan yhä uuneu etelästä ja järjestäpäin tulevan linnustajain. Mutta sen sijaan että olisivat tappeluun ryhtyneet, tehtiinkin sala sovinto ja lütto, etteivät kummattaan tule sen pitämälle ja sovittui niistä päivistä, jolloin ka suina yhdyttäisiin.

”Välä” kauan aikaa sen jälkeen kun käläläiset olivat mutisosak- kaille menettäneet eränsä, saivat he maksaa veroa niistä. Eipä ihme siis, jos vihasivat niitä tunges- kelijoita, jotka anastivat heiltä pa- vainimat tulolähteensä. Kuinka künkeätä tämä viha saattoi olla, sitä kuvaa seuraava lausina:

Kun yli sata vuotta sitten oli muuan
perholainen Hirves-Matti kätynyt te-
lässä ja hella lämeen puolesta pis-
täytynyt erään taloon. Siellä
sattui olemaan satavuotias vanhus,
joka tiedusteli, mistä kaukaa vieras
oli. Saatuksa tietää kenen tulevan
Hirvesmäeltä kysäri; "no saako Hirves-
järvestä vielä kaloja" "No saa," vastasi
Matti. "Onko Hirvesjärven laukea mu-
kana," kysyttiin edelleen. "On," kuului
vastaus "No tuoppa maistaa." Kun
vieras lähestyi vanhusta lajsten hä-
nelle laukea, sai hän puukoniskun
rintaansa. Vanhus oli nuorena mie-
henä kalastellut Hirvesjössä?

Hämäläisten vauhoilla Asuin-
paikoilla kerrotaan vielä kummitte-
levan. Pyykininainen laularta oli
kuultu keidan puheltaan. - Toivissa
paikoin oli nähty keidan valkeaa
palttaavan.

~ ~ ~
~ ~ ~

Asutus tarinaita.

Kirjääri

Kausan muistekertomusten mukaan on asutus Kirjävälle tullut ensimmäiseen Savosta päin.

Kinnuset, joka suku on kuitenkin levinnyt Kirjävälle, ovat saapuneet Leppävirroilta. Heitä ^{läntä sijalta} oli kolme veljestä ja heidän pa oli heillä sellainen, että kaikki tekivät talonsa siihen, mihinä? Hänen nimikkokoiransa asettui levolle.

Sitten jäi ensimmäinen veljes Britsaan, ja Kinnulaan, toisten jatkaessa matkaa poikkimäitse Kirjävälle päin. Kirjävään yli mentäessä poiki Kossa koiria Koisasseen, lehmä Lehmi-
Sasaan. Kirjävään Jappajävään rannalle asettui toinen nimikko-koirista levolle, ja siihen teki ~~uusi~~ toinen veljeksistä talonsa tullen sitten Kirjävään Kinnulan perustajaksi. Kolmas veli jatkoi matkaansa asettuen Rei-

Sikkään Kiinulaan.

Manniset ovat saapuneet Piikkä-
mäeltä ja asettuneet ensiksi Iivijärven
rannalle nykyiseen Mannilan kylään
mutta siirtyivät sieltä, kun siihen asti
tuli aommaan muuan aatelisherra, jo-
ka kuninkaalta oli saanut seudet
lahjoitukseksi; vähän enemmän kuin
sata vuotta sitten nykyiseen Haapajär-
ven seudulle. - Haapajärven kylän
talot ovat vielä kaikki samaa neu-
messa, kuin ^{vanhan} Mannilan paikalla sijait-
seva Niikko. (min. Pudasjärvi N: 3.)

Pääkköset ovat lähteneet lätkkeel-
le Hankaralmeelta asettuneen ensiksi Rau-
tolammille, sieltä siirtyi Leita Pöshen
Jylhään, josta ovat Iivijärven le-
vinneet. Muuan surun jäsenistä Matti
Pääkkönen oli mainio karhunampaja
ja niin vanhka mies, että hyppäsi sek-
set jalassa yli kalmen kyyneleiden aidan.
Hänen veltteensä osasi katolta lähtien
lentääkin

Useat talot ovat saaneet alkunsa siitä, että naapuripitäyden maistaloista joku veljes muutti pois) etenmäis erämaahan tehdessä sinne itselleen oman tuvan.

Leppälään oli ensimmäinen asukas saapunut Koisi Leppänen nimeltään? saapunut Saarijärven Laune kylän Leppälästä? Hän oli tavattomasti vankka ja nopea mies. Hänen loikoessaan seinävienustana ulottui vankka kolmannen kerran koldalle ja alivat hirret kuulema silloin kaksien verran nykyisiä vankemmat. Talolla oli talvirüheensä? Reikihalla Karstulan rajalla. Koisi Leppänen oli sieltä häittänyt katunsa mukanaan tynnyri ruukita.

Koisi Leppäsestä kerrotaan edelleen, että hän oli kova juomari, joka kulki reikinsä kanssa ympäri kylää nyyppiskellen. Kerran taas matkalla lähtessään kävivät ylisillä hakemassa säkellisen, foota-

rahoja matkaan. Alas luvussa putoi:
 Säkki reugilla pahasti kolahdetaan. Sep-
 pänen peti sitä kuonona eutenä, ei läh-
 tenytään matkaan eikä sen koonnin
 juopatelut.

Saarijärven Pääpalassa on kolme
 veljestä, joista kaksi tilanostauksen
 takia lähti pohjoisemmaksi itselleen
 uusia asuinpaikkoja etsimään. Toinen
 heistä ^{perusti} ~~perusti~~ Jauhoniemen, ^{Pääpalan} ~~toinen~~ ^{Samanimisen talon} ~~kin-~~
 nulan ~~Pääpalassa~~. Voikka heidän ta-
 lonsa näin olivat 4 peninkulman pääs-
 sä toisistaan, kesti heidän välillänsä
 niita kalovesistä ja metsästyksistä
 ta.

Jauhoniemeen on asakas tullut poh-
 joisesta päin Luimattalasta. Talon ker-
 vataan aikoinaan olleen erinomaisen va-
 rakkaan. Asukkaat olivat voimakasta
 väkeä, jonka ulottui Kalmaisen Heikki-
 Kerman kohdalle. - Mutta jos olivat asuk-
 kaat suuri kokoina, niin oli kaja vielä
 vanhempa. Kun paimenet istuivat

Kärsä, toinen toisen, toinen toisen sar-
 ven juuressa, niin saivat vaan korvella
 äänen loistensa kuululle. Novetta-
 rakennuksen kattoa tehdessä sattui
 kiviesluikautamaan isti varresta.
 Pääskyhti tehdä siihen pesänsä, mu-
 mia munansa, vieläpä kantoa ^{ne} poikasik-
 si, ennenkuin se maahan ^{ehdi} putoi. Kun
 lampaat kulkivat laitumella, lykkä-
 sivät pojat häntää kottikärryillä peräs-
 sä. Yhden lampaan sapausta saatiin
 leiviskä villoja. Ruistekin niin sauret-
 tyvät, että mitä poikki sahatesa täyt-
 tyi nelikko jauhoilla. Pudas <sup>mitä ei po-
 tunut</sup> arven
 juollessa kutsuttiin taloa koriksi. Nimen-
 sä on Jauhoniemi saanut toisten mukaan
 valkeasta kiedestään, toisten mukaan siitä,
 että Jauhoniemen korissa „keitettiin soppoa
 perunista ja jauhoista“ (!)

Ainoastaan talviaistevä talon kor-
 outaan kumäläistevä perustaneu. Hai-
 tä oli käynyt Aludulla kalastellessa
 — pari kiusasta talon rannalla osattu

vat vielä heidän kalapirtteensä paikkaa
— ja olivat he niin paikkaan mielly-
tyneet, että asettuivat siihen vakinai-
sesti asumaan. Tanssa on tuskin perää.
Tavolaisten talo mainitaan ensikerran
vasta itovirkhan väkeen v. 1738.

Vuosina 1564, 1586, ja 1621 mainitaan
Kivijärvellä seuraavat sukunimet:
Kivijärven kylässä (johonka silloin kuu-
luivat nyk. Kinnalan, Maholan, Kivijärven
ja Jauhoniemen kylät, kenties myös Heinolan-
ti ja Korstulan Kivijärven kylä): Eiminien,
Heinonen, Kinnunen, Kakkonen, Kaiva-
lainen, Mäkelä, Mäkeläinen, Mäkeläinen,
Pönninen, Pöykkönen ja Tenhunen.

Pudasjärven kylässä: Kekkonen, Kunkkunen,
Leppänen, Manninen, Puranen ja Tönnänen.

Kuivasniemen kylässä: Kekkonen, Leutha
(Läntti?), Marttinen ja Suottavaara.

Mikä on vanhin talo Kivijärvellä,
sitä eivät lannat ole yksimielisiä.

*Seuraavat tiedot olen ottanut K. J. Jaakkolan
Rautalammin historian liitteistä I

Leppälässä? Kerrotaan sen olevan Lep-
pälän, kirkonkylässä? Katilau ja Hein-
oulassa Pesolau. Vanhimpain talojen
joukossa mainitaan kuitenkin aina
useimmiten Uopila, Leppälä ja Ko-
tila. Viimeksimainittu (Heinolanti!)
oli ensin Karstulan Sijjälven oivan
Pätkin talon toispana. Kun Katilau
oma talo teditin, tuli Pätkin kanssa ri-
ta maanjaosta. Korajia? Käytin Rau-
talammilla ja vänein määrättyin ta-
lojen välinen raja kulkemaan Sijjälven,
Kokkalammen, Vjupalammen ja Hauki-
lammen kautta. Samaa tietä kulkee vielä
tänä päivänä Karstulan ja Sijjälven vä-
linen raja.

Heinolannin sydämillä Leukla-
desta parivirstaa luoteeseen on ollut vanha
talonpaikka. Siinä on nyt "Autio" nimi-
nen nuunantorppa, mutta kerrotaan siinä
muinoin sijainneen vauraan talon, ~~siinä on ollut talonpaikka, talon~~
huonekijat ja pellonajat ovat vielä jäljel-
lä, nyt kasvaa niillä vaukkoja peltä.

ja. Autio oli pitäjän ensimmäinen talo ja
 se oli jo olemassa silloin kun Uspela,
 Kotilaja "Vanha-piha" Leppälässä olivat
 pitäjän ainoat asutukset. Talo oli
 borakax ja oli siinä aikoinaan "Sata-
 vipäätä" ja tuhat villantopaa". Her-
 van saapui taloon Porhon puolelta kak-
 si rypsiä. Katosmaa olivat vaan talon
 kaksi tytärtä, jotka valmistivat rypille
 hyvän iltasen ja ruoheet ja itse kipe-
 sivät sitten muuille makaamaan. Tä-
 hän aikaa nukuttuaan oli toinen ryp-
 sistä herännyt kertoen toverilleen
 näkneensä unen sellaisen, että punai-
 sen huiwi oli muka siidotta Lännen kau-
 lansa ympärille. Toinen ei sitä sen enem-
 pään välittänyt ja jään olivat rypset u-
 nessa uudelleen. Silloin tytöt laskeu-
 tuiivat kiljia alas muusilta jhuipivat
 nukkanien rypsiin luo. Molemmilla oli
 pölu kadessa ja yöt aikaa loivat ke-
 rypsilta päät poikki. Talon asukkaat
 kuolivat myöhemmin Inkupuuhtoon.

Isän ja pojän tappoi karhu, tytär Han-
na hukkuu kirkkomatkalla paikalle,
jota hänen jääkeensä sanotaan Hannan-
Salmeksi.

Toinen aatiötila on Heinälän den Sy-
dänmailla Kaajjärven rannalla. Muurisi-
jat ovat vielä jäljellä, samoin muutamia vauho-
ja peltosaikoja. Talon isännän kerrataan
olleen ankaran työmiehen, mutta alkau-
sellaisen keittien, että tappoi lapseusa keit-
tämällä ne kalliolla järveen. Nykyinen
Hütalan talo on ollut talon loppuna. Tu-
hoissa kupoissa ja kartoissa on se vielä Ka-
ajjärven nimellä.

Heinälän takkisten Sydänmaiden
asukasali pitänyt pirttiään Kaajjär-
ven Karstulan puoleisella rannalla. --
Seinä on vielä sen kirkasta jäljellä ki-
raunio. Paikkaa nimitetään hänen mu-
kaansa Jyökinäoksi. - Hänen diella
asueissaan saapuivat esineäiset ank-
kaat Penttilän kylästä lähelle Loma-
mäelle. Kun se kerran näyttivät kai-

nää? nevalta - niittäjä? ei vielä ollut eh-
 ditty raivata - saapui Jyöksi Leidan
 luokseen tiuskien: "Senkin lujukset
 kun tulette minun niittäjäni taane niit-
 tämään." Mutta ei Jyöksi pääjännyt
 Saunamaen kahdeksitoista veljelle,
 pois lähti ja perusti Saunamon talon
 Karstulan puolella. - Mistä Jyöksi
 oli tullut ja mita?miehiä hän oli, sitä
 ei kukaan tiittänyt.

Perhon ja Kivijärven väliä? erämai-
 ta kalutti laajalti Esko Tiainen, joka
 piti pääasuntoaan Salamajärvellä. Esko
 oli upporikas mies, hänen talossaan oi-
 "Sata sarvipäätä ja tuhat villantuopoa."
 Myllyjärven alapuolella oli Eskolla
 rautaruukki ja mylly. Paikalta löytyy
 vielä runsaasti kuonaa ja rautakor-
 koja. Myllyssä on vielä jäljellä Eskon
 riikenkinkaita. Ne ovat puoleksi maa-
 ran vajonneet, kalmet seinät on nii-
 den ympärille lehty, kalmanet jo kuu-
 lema yli Sata vuotta vanhat. Kalai-

sessa Koivajärvessä oli Esko Kalastallut,
 Eskonsaarna oli Känellä Kalakellarinsa.
 Salanjärven Ruumissaarossa oli Känen
 Suvullaan Kesäkalmistonsa. Naapurinaan
 Kantaan oli Esko menetellyt niinkuin
 herra ainakin. Lamppuden talon Sala-
 najärvellä kerrotaan saaneen nimensä si-
 tä, että Esko teki sen lampputuksensa.

Kirijärven ensimmäisillä asukkailla oli
 ollut laaja kalme Siikasaarossa järven
 keskikohdalla. Pilajärvessä oli silloin ai-
 noastaan kaksi taloa - toinen Leppä-
 lässä, toinen Hirnussa ja veljelliset
 asuivat niissä. Kalme oli ovin suuri, et-
 tä sitä kynnettiin vädellä kevoseksi nel-
 jä viikkoa. Läheisyydessä on Peurasari.
 Sinne oli peura silloin uinut, kun Siikasaar-
 oissa kalmetta mukattiin. ~~Ne~~ Kynntömie-
 het saivat sen lopetuksi ja paimtoivat
 siitä itselleen hyvän atrian. Muuan mie-
 histä oli vielä vanhuksena muistellut
 menneitä aikoja Siikasaarossa ja silloin:

"yöttyneisiin, päivät maattiin ja peura-
raa lihoa paistettiin." Siikaniemessä
ovat Kivijärveläiset myöskin kaluutta
pitäneet. Yksi veljekistä maatti Siellä
asunsaan Riihimäen Vätäsäsen rajol-
la ja tuli Sakakylän asukkaiden kanta-
saksi:

17/2 vuoden martraali luettelossa maini-
taan Kivijärven pitäjässä seuraavat
talot):*

Kivijärven kylässä (joka silloin kääntyi
Kinnulan, Saaren, Kivijärven ja Jankoniemen
kylät, kenties myös Karstulan Kivijärven):
Ainen, Fiskaali) Niemis, Päivärinta, Pössi-
la, Nikkila, Pellonpää (4 viimeksiin olleet
nyk. Kinnulan kylässä), Jokela, Saaris
Fabriss (kaink. nyk. Saaren kylässä), Heulola
(Tenhola), Lepistö (nyk. Rappila) Penttilä (3 viimek-
sim. nyk. ^{Kivijärven} Jankoniemen kylässä), Jankoniemi,
Pispa, Karsoniemi (nyk. Jankoniemen kyläs-
2)

2) Nolemmat nyk. ~~huutemattomat~~

*) K. J. Jaakkonen, Rautalammin pitäjän his-
toria. N. 71-72, 79.

sä) ja Uopilainen (Saaren kylässä).

Pudasjärven kylässä: Raatikainen, Lep-
pälä, Ajala, Marnila.

Kuivaniemi: Purala.

Heinolahti (kylän nimi ennen ollut Heinolan
lahti): Heinolahti ja Sydänmaa (= Turo).

Pihtipudas.

Pihtiputaalle kerrotaan ensimmäisten orak-
kaiden tulleen Rautalammin Oarismäes-
tä ja olivat he Oarista sukujaan, Enäk-
si asettuivat he Niemen kylälle (kirkolta
4 km etelään), josta heitä levisi laajem-
malle. Pitre Niemen kylän taloja ovat
Kaunola, Turpeela ja Kauppila van-
himpia taloja kirkon tienoilla.

Elämäjärven vanhin talo on sijainnut
lähellä Mäkelän taloa Hedraa. Paikalla on
vielä kuvansyt näkyvissä. Siinäkin oli osu-
nut Oariksi. Pihtillä oli talo ^{siinä} sännetty
Pesolan paikalle. - Mäkelän vanha isäntä
kertoi, että n. 30 vuotta sitten oli joku
paikalla työskentelevä maanmittari

lukenut hänele vanhan paperin, jossa kehoitettiin oikeusjutusta, jota Hassilan talon asukas kävi Hedon asakasta vastaan, tämä kun aikoi muuttaa Pöölän paikalle talonsa sen vanhalla paikalla, jota tulvavesi laittasi. Hassilan asukas arveli näet, että tulis liian ahdasta, jos samalla puolella järveä olisi kaksi taloa.

Alvekyläläiset väittävät palveluvuonsa Laimäläisistä samoin Maurejärveläiset. Vanhin talo Alvekylässä on Antio. Sen ensimmäiset asukkaat olivat Hassina, mutta joutuivat he ennen pitkää aviorikostensa takia keinoaan ja talo jäi "Antiksi". Tähän muuttivat Pekkinen, jotka rupesivat pitämään Kalmetta Seppälän maalla, jonnekin yksiveljes asetti asumaan perustaan Seppälän talon, joka myös on kylän vanhimpia. — Toinen taru kertoo Antiossa asuneen Laimäläisiä, joilla kaikki työkalut olivat vaskeja. Myöhemmin oli niitä paikalta löydetty niin

runsaasti on. on. vaskipouhantimet, että niistä
 tästä: monet katalat valettu.

Muurajärvellä on Tossavalan paikka van-
 hin. Vanha talo on myös Pekkarila.

Vuoden 1712 manttaaliluettelossa on
 Pikkijutaalla mainittu seuraavat talot):*

Moojälässä: Pekkarinen (= Leppälä), Rusko,
 Puurula, Purula, Paanala.

Muurajärvellä: Pekkarila ja Partala.

Pikkijutaalla: Rekola, Kannola, Turpeela,
 Sydänmaa, Rovasti, Kautala, Niskala,
 Pihonpää, Liitonmäki, Saporoniemmi, Pa-
 sareu, ja Vais.

Elämäjärvellä: Hassila ja Pesola

Duossina 1564, 1586 ja 1621 mainitaan Petti-
 jutaalla seuraavat sukunimet):*

Moojälässä: Halonen, Hassinen, Helonen,
 Kulkunen, Puurunen (Puronen, Puruinen),
 Rautaparta

Muurajärvellä: Skonen, Kukuronni (?)
 Niskaren, Partonen ja Vainen.

)* K. J. Jaakkonen. Rantalammin historia s. 72-73.

)* K. J. Jaakkonen. Ed. mainittu teos, liite I.

Piikkiputaalla: Lamunen, Heikonen,
 Huikkonen, Ikonen, Kananen, Korkonen
 Leskien, Luimatainen, Moimainen, Nista-
 nen, Reitonen, Sorvainen, Soukkonen, To-
 vainen, Tikkanen, Turpeinen ja Uois.
 Elämäjärvenä: Partanen, Uois (1549)

Näiden kyläläisten kerrotaan "nu-
 konnen kalmetta" yhdessä Suomalaisen
 kanssa — "yksiin eivät olisi päässeet"
 — Kumpumäellä Piikkiputaan rajoilla.
 Sen puolen asukkaat lähtivät taas
 karkasi Piikkiputaalle kalmetta teke-
 mään, mutta eksiivätkin Lehtoseikan
 kankaalle Kivijärven rajoilla. Huono-
 ti kalme siellä menestyi ja kun tuli
 leikkunäikä niin saapui muuan mies
 Kumpumäen kalmeelta katselemaan, et-
 tä hyvästikö siellä viljää ^{tuli} ~~viljeli~~. Hänel-
 lä sattui olemaan viinapullo tas-
 kussaan ja siihen mielistyivät leik-
 kuumiehet niin, että lupasivat hän-
 nelle koko sadon, jos hän viinahu-

rikalla)* leikkuettain kalneen. Sen teki-
kin Kumpumäkeläinen. Paikka on ovet-
tudenjälkeen nimittämään Hurrikankok-
si.

Pitiputaalla kerrataan Reijärven
asutuksen alkuperästä seuraava tarkw:
Kun piri ~~fu~~ pugehti pois Jumalan
luota, keitti hän yhden toveristaan
venestään Reijärven Lakkilan luotoon.
Hänestä jalventuu Reivikkään väki.
Eipä ole kovin kääriä sukua, kun ei kan-
taisia piirukkaan kelvannut.

Loppuanlitan pari sanapartta siikö-
läisistä sukunimistä:

„Ilina pilattiin itik oilla,
Mekki paarmoilla postattiin,
Hvijärvi Kinnusilla,
Saonjärvi Hännisillä,
Haapanemi Junikoilla,

)* Hurikka = taikoot

Alvekylä Puumalla?

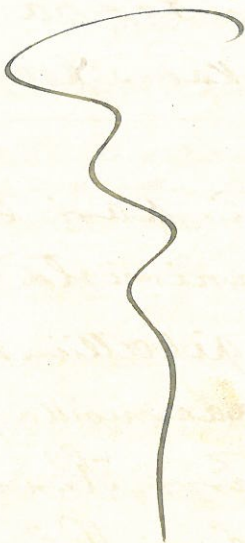
(Kirj. muistiin Pelti-
putaalla).

„Kivijärven Kinnuset, Saonjär-
ven Lännit ja Kostonan Noposet
eivät ole oikeita ihmisiä.”

(Kirj. muistiin Kivijärvellä?)

Rälssitaloista.

Kivijärvellä on useampia rälssitaloja. Pudasjärven kylä on rälssiä melkein kokonaisuudessaan, kaikki muut talot kylässä, paitsi Leppälä ja Siitä^{etta?} eronneet. Kansa tietää kertoa, ~~että~~ kaikkien näiden rälssitalojen alue aikoinaan on kuulunut erääle aatelisherralle, Jaämeskältille, joka oli asunut Maunilassa.

Kirkonkirjoista saamme tietää, että Maunilassa 1700-luvun lopulla on asustanut aatelisherra, ^(kuultu n. 1700) Erik Johan Jägerstjöld. Ensi kerran on hänen nimensä kirkonkirjoissa v. 1786, mutta jo kolme vuotta myöhemmin mainitaan hänet mestatukseksi Viitassaarella.

Kansan muistissa on säilynyt yhä ja toista, joka valaisee tämän aatelisherran toimintaa.

Häninkaalta oli hän saanut tilansa

lajaksi ja Manniset, joita ennen
 asui Mannilassa, mihin^{kin} Län^{kin}
~~muutt~~ asettui asumaan, muutti-
 vat nyt Haapajärvelle, joka vö-
 löä^ä ennen heitä oli saanut uusi-
 mäiset asukkaansa. Yksi heistä
 Matti nimeltään jäi kuitenkin ta-
 loon „arentaattoriksi”. Hänelle oli
 Järnesköltti kerran mistä tiehee
 suuttunut. Ja äskänen ukko kun oli
 lempasi Län pyssyyn kandaaten
 Mattia, mutta pyssy, joka oli pü-
 lukko ei ottanutkaan tulta. Silloin
 hakki Län satakivääriä ampuen
 sillä ^{seuran kaveri} ~~Matti Mattia~~, ^{että Matti} ~~joka Matta~~
 kaatui lattialle. J:llä^ä oli huoraak-
 ka Länkkä^ä nimeltään, sille oli Län
 kuutanut: „Tuoretta, se pyörtyi vaan”.
 Mutta luoti olikin sattunut vaoral-
 liseen paikkaan ja uhri teitti kouta
 henkensä. J. attⁱ silloin ratsansa ja
 lähti erämaiden halki pakenemaan
 Saarijärvelle päin. Kerrotaan tu-

vassa samalla kertaa olken jonkun
 toisinkin henkilön onnuilla pölössä.
 J:n lähdettyä vei hän pikimmiten
 sanan raapuritaloon Aholaan.
 Siellä kun kuulivat, mitä oli tapahtu-
 nut, lähti ripein miehistä Ahon Eero
 oikotietä Häkkilän kylään Sanan vie-
 mään ja ehtiin perille ennen J:tä,
 mutta annettuaan tiedon tapahtunees-
 ta itse kätkeytyi, ettei kerittäisi epä-
 luuloja. J:n saavuttua kylään aset-
 tui hän Vanhanpään taloon. Siellä
 tiedusteltiin, mihinikä kerra oli mat-
 kalla ja oli hän sanonut Laukkalle
 menevänsä, siellä oli hänellä näet vä-
 vylänko, Piltsi nimeltään. Käve-
 livät sitten lattialla riunan Vontti-
 lan isännän kanssa ja keskustel-
 livat maailman asioista, kun Vonttila
 yks'kaks tarttui hänen käsinsä ja
 kyläläisten avulla vangitsi hänet.
 J. oli karta arvannut, että Ahon
 Eero sievä mies sanan toi: "— Paman

murhan takia oli hänet sitten mes-
tattu ja kerrataan hänen kuolleen
kirous huulillaan. - Piltti: oli ~~pit~~
ten peinyt hänen tilukseensa ja
Läneltä ostivat alustalaiset itsen-
sä rälssiksi.

Urpilan kylän talot, Saari 4, ovat
Kantalaaltaan rälssia. - Koska ja mi-
tenkä ne ovat rälssiksi tulleet, siitä
ei ole historiallisia tietoja. Sen si-
jään kerrataan siitä kirjastoissa
Seuraava tasku: Urpila läks Hels-
sinkiin veron maksoon. Siellä hän
kerralle oli valitellut; ettei siellä
soa enää mettästä, ei siellä soa ka-
lastaa. Herrat silloin kyselämään
että eikö Urpila tano astaa rälssik-
si maitausa. Urpila rupesi asiaa
tuumimaan ja duostuikin kauppaan
mutta vasta kun oli saanut rälssin
hinnan tingityksi viideksi sikkiksi.

Muuten ei taruja Urpi-
lan uudesta kerrata enää aivan

Samallaista, kuin A. S. Snellman
 on esittänyt (S. My. A. XVII s. 76-78) Ero
 Palmelaisen mukaan. - Kerrataan
 yksinomaan Lassi Ursilaisesta, Ero
 Palmelainen on kuultut puhuttavan
 milloin Jussi, milloin Lassi U:sta. U:n
 lappalaisesta alkuperästä ei enää
 tiedetä kertoa. - Pitse kertomusta
 Ursilan Pekkolan matkasta ja välis-
 sin ostosta ovat yleisimpiä sanat lä-
 nen vortailansa "^{Uson} Vanha vihan" ^v
 aikana. Nämät sanat, joita A. S. Snell-
 man ei mainitse, on K. J. Jalakonen
 esittänyt Rantalammen historiansa
 (s. 246-7.) Hänen mukaan mainitaan
 v. 1707 muuan Lassi Ursilainen lauta-
 miehenä. Kenties on tässä ~~HH~~ kaksi sama
 toisiinsa tahtuneina. Ehkä ovat lap-
 palainen Jussi Ursilainen, josta Ero
 Palmelainen kuuli kertottavan, ja isän
 vihan aikainen vanha Lassi Ursilainen
 erikentiloita, vaikka muisto kuumas-
 takin on nimien yhtäläisyyden vuoksi

Sulanut yhteen.

Urpilais-tarussa sellaisina,
 kuin A. S. Snellman kertoo ne, on muuan
 hauska kohta, josta en onalla olla tar-
 ssa huomauttamatta. Se kuuluu seura-
 vasti: „Kun karhut alkoivat loppaa
 metsistä, läks vanha lappi Urpilas-
 ta Ruotsiin ja meinasi, ettei enää
 välti maksaa veroa Urpilosta, hän
 muuttas pois.” — ~~Jutkissaan~~ Tutkies-
 saan Vermlaanin suomalaisten al-
 kuperää on lauton Nordman tullut
 siihen tulokseen, että suuri osa niistä
 on katosin Rantalaanin silloisesta
 hallintojärjestä, johonka Kirja-
 vikin kuuluu. Hakonista 4/ niistä
 nimistä, jotka hän on tavannut
 Vermlaanin suomalaisia, on hän jäl-
 mainitaan 15 ja 16 satalukujen vaih-
 teessa Rantalaanilla. — Tässä
 kahdassa Urpilais-tarussa on kenties
 säilynyt muisto tuosta aikoinaan
 hyvinkin yleisestä sivistöläisliikkees-

tä? Pohjois-Kanadassa.

Tässä yhteydessä mainittakoon, että Kirjälvellä minulle kerrottiin siellä aikoinaan muuttaneen väkeä Ruikaan/ missä se sijaitti; ei kertoja tietänyt) Ensimmäiset, jotka siinä ^{siirtyivät} ~~muuttivat~~, olivat siellä hyvin viihtyneet, mutta heidän jälkeensä lähteneitä oli kovin vähetetty. Kun sanoma siitä saapui heidän kotipaikalleen oli tämäkkin siirtolaisliike loppunut.

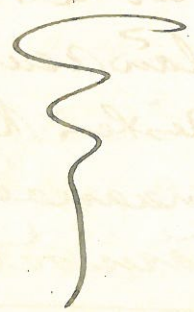
Tämän kanssa lienee yhteydessä se, mitä K. J. Jalkanen kirjoittaa edelläm. teoksessaan (s. 103): "1620 kirjoitti Jaakko Delagardie, joka siihen aikaan oli Oron käskynhaltija, Saaksmaen voutille Petteri Olavinspojalle. Hän kertoo kuullessaan, että Saaksmaella ja Rautalammissa oli pienet pellot ja että asukkaat parasta päätä olivat kasvienviljelyksellä ja vrancaunautinnalla. Koska hänen hallintoalueellaan Oros-

sa oli sellaisen elinkeiden la-
 vittamiseen hyvää tilaisuutta,
 mutta ei ollut siihen kykeneviä
 henkilöitä, pyysi hän Pietari Ol-
 vimpoinen tiedustelemaan, eikö
 siellä olisi sellaisia istalaismiehiä,
 joilla siihen olisi halua, ja lähet-
 tämään tiedustelunsa kapteeni
 Kaanu Ekhaltin kanssa, joka siellä
 oli etsimässä kaivaneita satamiehiä,
 Kroninmaalla, jossa heille annetta-
 isiin kaikki tarpeet, joita he aikun-
 päästäkseen tarvitsivat."

Autiutilain tarkastusluette-
 lossa samalta vuodelta on eräs hä-
 mäsäperäinen ilmoitus, jossa sano-
 taan, että ne 26 vesotilaa ja 8 aate-
 lin lampuotitilaa, jotka silloin oli-
 vat autioma, olivat tulleet auti-
 oiksi paasta paasta ku kanta
 että ruskalaiset olivat pestäneet
 ja veneet niiden miehen tröväen
 Venäjälle. Onko edellisellä D.

Lagardien kirjella ja mainitulla
 ilmoituksella jätetään yhteyttä kes-
 keneään, vaiko onko siinä ehkä pahe-
 joistakin muista värvaajista, siitä
 on mahdoton löytää selvää saadav."

Pintipontaan pitäjässä ovat valloissa
 Heenola ja siitä krouneet talot. Kes-
 rotaan, että silän oli kuningas lah-
 joittanut erään sotaherra Ahn-
 bergille. Hänen kuoltuaan ali soa-
 punut herroja Savosta, Raatista ja Kok-
 kolasta kanta perimään. Näillä ajoil-
 ta ovat perijään ^{veeraskieliset} ~~matkalaiset~~ nimet
 kuten Lagren, Levon ja Argilander
 sikäläisillä talonpojilla.

Tainoita Sota-ajoilta y. m.

Kivijärvi.

Vaikkei Kivijärvi koskaan aina-
kaan onnien tietäkseni ole ollut taito-
telutantereena, ovat sodankaanut
tulleet kuitenkin siksi-lähele jät-
tä, että näistä maineiget siine
ovat tuntuneet. Ja siksi voimak-
kaasti ovat ne vaikuttaneet, että
kansan muistissa elää vielä runsaasti
tainoita Sota-ajoilta.*

Leppälän taloon oli Herran
^{tallut} ~~asettuneet~~ ^{Yöksi} turvainen nysä ~~stok-~~
^{ia} ~~sumaan~~ asetettuansa vartijan
katoue kävivät le rauhassa nuk-
kumaan. Kylän asukkaat yhdes-
sä vastinkiläisten kanssa lähti-
vät heitä summaamaan ja jotta
rauhassa pääsivät lähetyään,

)* Tässä yhteydessä mainittakoon, että Kivijärvellä
Lahdenperältä Vorismäen talon rannolta oli löydet-
ty lapsenpään kekoonen konnunan kuula.

Lakkari kukin itselleen puun
 metsästä ja sitä kantaa lähes-
 tyi taloon. Varti ja nähdessään
 liikkuvat puut koetti alustyne-
 nä huutaa: "Maa ylenee, metsä lä-
 henee," mutta väsyneet ryssät ei-
 vät noisesta hedonannosta paljokaan
 välittäneet. Varti ammuttiin ja siel-
 lä olevat ryssät tapettiin pöytä-
 laudoilla. - Ryssät haudattiin sitten
 Kalmusaaseen Pudasjärven / Kts.
 s. 98) ja Heimaistaaseen Enon Se-
 lässä. - Tähän tapaukseen soiveti-
 pari kehojaa nuo tunnetut jo ai-
 komiaan Porthanin muistiinkirjoitta-
 mat säkeet, jotka kuitenkin näytä-
 vät ^(ta kättävät) olevat ~~oivat~~ nujasodan aiko-
 ja:

Pirijärven kilttil miehet
 Vastinmieliset vaivat naumat
 Nuajat nu-kissa pitävät
 Sata-asehet sopessa j. n. e.

"Nauma"?

Ojalan talossa on vaska aitta, jon-
 ka seinät ovat käynnänsä kuulunrei-
 kiä. Sitä kerrataan seuraava laulu:
 Leppälän kylän väki oli pakosanaa
 Sota-aikaan Jatto-ikäkavien ja Kukka-
 vuoren välisessä ratkossa. Eräänä
 päivänä lähti emäntä kotiin leivon
 leivontaan. Mutta sattuiipa kylään
 samalla kertaa pari ryssiä ja he kau-
 ta emännältä ruokaa kättämään.
 Emäntä lupasikin, mutta pistäysi
 sitä valmistessaan aittaan maku-
 ruokata^{-varoitte} ~~potte~~ Lakemaan. - Sieltä
 tullessaan liivutikin Län. messaan u-
 noutaan aitan ~~potte~~ ^{ovaimen lukkon} lukon, joka
 kaikessi onneksi oli sellainen, ettei
 auennut[†] muille kuin talonväelle.
 Kun emäntää si kuulunut, lähti-
 väät ryssät aitolta häntä etsimään,
 mutta eivät[†] osanneetkaan luk-
 koa avata. Aikansa sitä rempit.

† Sama lukko on aitassa käytössä. - Nykyään
 on kuulema talon isäntä ainoa, joka osaa
 sen avata.

Luuaan pötköstyivät he ja rupeivat
aittaa ampumaan luullen enään
siellä püleskelevän.

Karstulasta kerrotaan saa-
puneen Kivijärvelle pari ryssiä ja
saiivat he käsinsä miehen, jolta tie-
dustelivat: „Sanokkos sie vanha kaisa,
missä on kirkkirikko; tarkoittaen sil-
lä Kivijärven kirkkoa. Mies piti lujas-
ti suunsa kiinni. Silloin ryssät jelt-
tivät Länet elävältä, toisten mukaan
pistivät perälävestä aidauseipää-
seen.

Kiinulassa kerrotaan muuan Tansia
sata-ajilta. Esitän sen tarssä K. J.
Jaakkaren mukaan (Ed. mainittu teos.
248): „Kaksi nuorta tyttöä olivat
paenneet pülvon Nevan piittin
Kivijärvellä (nim. ison rihan aikanä)
Mutta eräs venäläinen ratsastaja-
parvi oli kumminkin löytänyt sin-
ne tien. Toisen tytoista, Inka nimel-
tä oli mahdottoman kaunis. Venä-

läiden joutoja, ihastuneena Ingan
 kauneuteen, oli kapannut tämän
 mukaansa keuhkensa selkään. Talun-
 matkalla käveli hän itse sekä hänen
 seuralaisensa taluttaen keuhkoin-
 sa. Myöskin toinen sisar Reeta mi-
 meltaan lähti mukaan lebeytyen
 mielipuolett: Reetta kulki sisaren-
 sa sivulla ja upseeri teki kunkun-
 noista leikkiä tuon mielipuolett.
 Luulemansa tytön kanssa. Silmä-
 lailla tultin Kinnulan Marttilan.
 Täällä oli tuppa jo sunestaän täy-
 nä muita venäläisiä. Heidän siel-
 lä ollessansa saapui drine venäläi-
 nen lähetti, joka ilmoitti, että Suomes-
 ta ei saa kukaan kuletttaa. Upsee-
 ri tuohon takasi: "eikö Inkaakaan", mut-
 ta sanantuoja vastasi, että ei Inkaa-
 kaan. Tiesi miten Ingan lopulla oli
 si käynyt, mutta Reppu, Marttilan
 vanha poika, joka oli olevinaan
 venäläisten oppaana, mutta joka

Todellisuudessa laihdutteli heitä
 väärille jäljille, onnistui Mikuna-
 aukon kautta viedä Ingon ulos
 turvasta ja kaikki kätet kallopiiron
 ja seinän välillä, kasaten kalloja
 hänen päänsä. - Reppu itse palasi.
 Samaa tietä huomautta talasui,
 aika ollut koko asiasta tietöivään.
 Onnellis tuli venäläisille kuin lähti.
 Lähtessään oivat he kyllä tiedas-
 telleet hukkaa, mutta eivät joutaneet
 sen tarkemmin kättä etsimään. In-
 gane jäi silkkivaatteet, rahat ja muut
 kikkat, joita venäläisten päällikkö
 oli hänelle lahjoitellut. Myöskin Reet-
 ta oijäänyt pois heidän matkastaan.

A. S. Imelman kesto (S. My. A. XVII S.
 79) Kuvulassa kuulemusea fragmen-
 tti tältä tarinasta ja siinä on nys-
 sään nimenä Morolf.

Tässä tarussa näyttää olevan
 aineksi niistä (alkup) salaperäis-
 tä taruista, joita näillä teuvoin on

Jalmeniuksen

Matheuksien y. m. mukaan on en-
nen läikkunut Reijon ^{Skantzis} Skantzis-
sa asovasta Jochun v. Doista ja hä-
nen Inga nimisestä tyttärestään,
jotka Morolf Lestiltä satavinaal-
la myösti.

Morolfista kuului seuraavan
tarinan: Morolf oli kova kalamies
asui Lestjärvenä ja oli kova kala-
mies. Hänellä oli hyvät jogydyk-
set ja sai siksi paremmin laajoja
kuusi ^{naapurit} muut. Tämä ei ollut heille
mieleen ja kerran ryöstivät he saa-
listä lasataksaan kalaja hänen jogy-
dyksistään. - Silloin oli Morolf suattu-
nut ja kiivonut, ettei se päivän jäl-
keen pidä Lestjärvestä laajoja saa-
maa ei hän eikä muut. - Ja totises-
ti si Lestjärvestä ole sen koommin la-
ajoja saatu.

Viime vuosadalla kerrotaan
Kivijärven olleen rosvojen pesä-
paikkana. - Kuuluisin näitten suo-

Sijasta oli Talviaisissa asava Puh-
peinen, tunnettu myöskin nörtana
(ja rahauvääreilyjänä)* Karsasa-
rella (toisten mukaan Urohi, tuoni l. tuoh-
tosarella) olivat osvoit säilytel-
leet varastettuja tavaroitaan. Heil-
lä oli siellä m. m. Suuret jyväait-
tansakin. Samalla saarella oli Tur-
peisella laikkakalunsa, kuten kaluis-
tosta löydettyjä pääkaloja, liuta, Kar-
hunkynsiä y. m. s. - Sattuipa muu-
an mies panemaan saarelle leuuan-
jyydyksensä? - Piri tuli siellä Kan-
ta vastaan, rupesi miehen kauppa ot-
telemaan eikä päästänyt Kantaa saa-
relta pois. Muuan torien mies, Pell-
Korinen nimeltään teki saarelle mok-

* Tämä Tupeinen, joka rahauvääreilyksiensä
ja muitten rikostensa takia karkotettiin Sipe-
riin, josta kuitenkin palasi jälki loppaikoinaan
Kivijärvelle - jossa viranomaiset olivat pystyneet
attamaan deloia Kanen pöytäpaikostansa -
Kuoli Kivijärvellä vasta n. 5 vuotta sitten. - ~~Heillä~~
Kuinika lyhyessä ajassa kunkilo saattaa muuttua
kannamaiseksi; osoittavat ~~muutamat jutut~~ täs-
sä kerrotut jutut Kanesta Kanetta. Kanen laa-
lalti tunnettu kotiseutunsa ukkopuolella Talvi-Erkin
nimellä.

Kinso ja aikoi raivata sen lähistöl-
 ta pois palon metkaa polttamalla.
 Mutta liekit pääivätkin leviämään
 ja kulo poltti koko saaren. Kaikk-
 rosujen tavarat n. m. Murainten
 kirkon hopeakalasti, gyväaitat ja Tur-
 peisen kirkon kalat hävisivät palossa.

Rahavääröntäjä on Turpei-
 nen varsin kiitävä paperirahan
 tekijä. Hänen oppisäänsä mainitsaan
 olevan on Luikka-nimellisen miehen, ko-
 tosin kannuksen quolesta. -- Touhua
 aittaapurettaessa Talviäisten talossa
 oli sen aita löydetty joukko kekkente-
 koiria vääräunettyjä kestävä kolmen-
 nen aikuisia hopearikkaita ja "Kaijan
 hopearuplää." -- Itänsä. Niiden jäse-
 tä päättäen ovat ne taskein Turpeisen
 työtä. (H. M. l. 52/18:39,40)

Pitipudas

Kolmessa on silla kantoa, mihin
 Maanmittausyhtiöllä allituksen karttaan
 on merkitty Liinasaaret, Liha-

saaret. Niinensä ovat ~~se~~ ² ~~saaret~~ ~~of~~
~~Piita, että~~ / Niinensä ovat mesaa-
 neet saarista suurimman mukaan,
 jolla on, ihmisen lihaa tehty.
 Saaresta kerrotaan nimittäin seuraava
 tarina: Piitasaaren puolella oli Ko-
 leman kylän Kokkolan taloon pol-
 tettu turvallinen ryssiä. Soinen jouk-
 ko oli päässyt Pihtiputaase saak-
 ka ja olivat he asettuneet aterioi-
 maan ja levolle dihasaareen. Oppai-
 na oli keuhko-^oroja, paikkakuntalai-
 sia, joita he olivat saaneet käsiinsä
 ja pakottaneet itseänsä söntä-
 maan ja opastamaan. Kun ryssät
 lepoaikoina olivat heidän kätensä
 sidottuina. Kun ryssät aterion pääl-
 le nukkasivat, niin sillorin ^{intien alustat jäänne} orjat ve-
 neisiin, soivat ne jotenkin vesille
 lykkättyä ja tuulen mukana pur-
 jehdivat pois. — Ryssiä ei sen koon-
 min ole mitään kuultu.

Soinorihan aikaan oli ryssiä

Saapunut Muurrejärven Parta-
laan, joka silloin oli kestikieva-
riina. Väki oli pölyssä pakopiir-
teissä Perolaidalla. Katosalla
ki vaan vanha ukko. Kun tallista
ei löytynyt keurota, kiduttivat
ryssät ukkoposkkaa niin pahasti, että
kuoli. - Partaala oli silloin vielä
kõghä talo, siinä oli vain kalme-
lehmää.

Pakopiirtejä oli sitäpaitsi ollut
Kanalanmäen nurkkuella sekä
Navetta- ja Pitkinäessä Kivijärven
rajalla.

Kaistansalmen Ryssänevaan
Muurrejärvellä kerrotaan ryssiä
upotetun.

Aarrejuttuja

Aarrejuttuja kuulin matkani varrella runsaasti. Ihävä kyllä en alkumatkasta omistanut niille kylliksi huomiota, jotenka suuri osa joi niistä muistunpanematta. Kaikkisaa kuulemissani taruissa vallitsi jokseenkin sama käsitys aarteista. Teu siitä seikka tässä.

Aarre ilmoitetaan jollekin unissa. Kun hän sitten lähtee aarretta kaivamaan, tapautuu usein, että se lievantaa tiehensä juuri, kun hän on seu saamaisillaan. Se osa ruumista - tavallisesti kädet - joka aarteita on koskettanut tulee täyteen jäissä tai kokonaan työkyvyttömäksi. - Niinpä halpaantuival erään Penttilän kylän ukon kädet, kun hänellä oli aarretta nostaa

mut, sitä tietsekkään saamatta.

Aarretta nostassa ei suinkaan saa pelätä? Pysyessä Kirjassa oli aarre. Sitä oli usea yrittänyt kaivaa, mutta oli jättänyt sen kesken saadessaan jostain näkyttömästä kädestä voimakkaan iskun lahi m. s. Viiktori oli Riihimäen isäntä, joka ei tullut pelännyt, lähtenyt aarretta kaivamaan ja saanutkin sen, niin ainakin kerrotaan. Rikas hän^{on}, mutta mistä hänen varansa ovat katosin sitä ei tiedä.

Aarresta ei saa myöskään toiselle ilmoittaa, jos haluaa omistaansa. Nuoruus tyttö oli majoretkellään löytänyt aarteen — padalorien kopparisejät — ja ruvennut loppomaan niitä helmaansa. Olipa tutsunut toveriaanakin saaliinpolle. Mutta sitä ei hänen olisi pitänyt tehdä, sillä silloin pata men-

nä hurakti tulleensa? Mutta ne
rikkil, jotka hän oli esilänansa
lapponut sai hän ^{kutenkin} pilää?

Aarteet ovat kätkeytyt, niin or-
vellaan, ukhina maanpoveen, eikä
maa mielellään luovu omastaan.
Aaretta nimitetäänkin usein, "ukh-
raukseksi." Tavallisesti ovat ne san-
gallisissa astioissa kuten padois-
sa, ämpäreissä, viinakannuissa
j. m. s.

Kivijärven pistävällä Syväkajal-
la on pieni lampi, ^{nimeltään} Syvälampi ~~pieni~~
~~lampi~~. ^{Syvä kertoo olevan aarteiden} Kun sen pinta on Kivijärven
pintaa ylempänä, ovat aarteidenkai-
jat koettaneet laskea järven, mutta
tuhkaan, sillä se mikä päivällä
kaivettiin tukkeutui aina yöllä.

Elämäjärven kylässä Puhjutaal-
la oli muuan ukko, joka silloin tal-
lou oli haltioissaan, löytänyt kerran
aarten kätkeytyneenä isoon arkkuun.
Mutta kun arkku oli lukossa, ryh-

tyi hän ensin lukkoa irrottamaan
ja onnistuikin siinä. Matta Silloripa
on arkeni mennä leivahtanut hän-
nen käsistään. Lukko jäi kuitenkin
kii miehelle ja on se nyt kuulema
Helsingin Museossa.

Päikkänimi-tutkelo.

Kivijärvi.

Harakantien. Torppa Syväjärven rannalla Pudasjärven kylässä

Heinälampi. Kylä Kivijärvellä. Nimi on alemassa ^{osassa} tuskin muualla kuin Kivikonkijöissä. Kuulunut ennen Heinölampi. (K. J. Jalkanen. Rautalammin historia Liite II s. XVIII) Saanut nimensä Heinosista, joita seudulle ensiksi oli asettunut asumaan.

Hüdeniemi }
Hüdenseelkä } kts. s. 108.
Hüdenjärvi }

Hülinginjoki. Vistaa Kivijärven Maholan kylän kohdalla. Suovesiä n. m. eräällä Lapinjärvi nimisestä Sydanmaalamesta. Joen latvoilla on Hülinginkangas, jolla jättäitä kämäläisten vanhasta pyyntiaidasta (kts. K. J. Jalkanen edellän. teos s. 32)

Hietala. Talo Häidenjärven rannalla.

Heikkikangas. Talo Jauhoniemen kylässä. Kerrataan Leinämiesten pöytäkirjasta ^{kerrotaan} kirkon unhoittaneen.

Hämenniemmi s. 115.

Hämensaari s. 99.

Jauhoniemi s. 123.

Jyväkivaho s. 127.

Kalmusaari s. 98

Karkausjärvi. Järvi Rinnulan kylässä.

Kirkkoniemmi. Kivijärven pistävä niemi Leukainsalmen pohjoispuolella. Sen edustalla on kirkkoselkä. Meinen kerrotaan saaneen nimensä senaattorin tavalla: Kun kirkon rakentaminen Lentusaareen ei onnistunut, (Kb. tämä kokonaisuudessaan S. My. A. XVIII s. 74) laskettiin saaresta hirsijärven, ja siihen, mihin se parjettisi, olisi kirkko rakennettava.

Hirsi sattui maalle, juuri kirkko-

miemeen, joka Silitä sai Hansan-
 meusa. Mutta eikö lie paikkaa
 pidetty Lapinana vai muistako
 syistä päätettiin uskoa Süber,
 että "kolmas kerta totuuden
 näyttää." - Laskettiin toinen hissi
 & vesille, se purjhti Pudasjärven
 puoleen, ja kolmas, jonka piti
 totuuden näyttämään, purjhti
Kukkonimeen, joka sai Silitä mi-
 meusa, että viimeiselle hisselle
 oli pantu kukko istumaan. Sika
 paikana on vielä tälläkin nykyä
 Kivijärven kirkko.

Lapinniemi } kts. s. 104
Lapinjärvi }

Lapinlahti } kts. ss. 91 & 104.
Lapinsalmi }

Lampuati. Talo Salamajärvellä? kts. s. 129

Liuna. Joppa Hoikanperällä Kivijä-
 ven kylässä. Saanut asukkaansa
 Porsan Liunasta.

Liunamäki. Kivijärven kirkonky-

Jyväskylä
 lassa sijaitsevat tietokirja. Pätkä-
 la on mykyään metsäherro Cajonuk-
 seu rakennus. Saanut nimensä
 ensimmäisestä asukkaastaan Lin-
 na nimisestä suutaista.
Lehtusaari Kts. Kikkoselta ^{niemi}
Länttä? Talo kirkonkylässä ja Kin-
 nulassa.

Mölymäki. s. 114.

"Oinosen tulet." s. 114.

Papinpelto Saarenkylässä. Pelol-
 la on iso kivi, jolta papin kerro-
 taan saarnanneen paikalle kokoa-
 lunneelle seurakunnalle.

Peuralampi Lahdenperällä

Peurasaari Kts. s. 129.

Piispa l. Piispala. Talo Jauhoniemen
 kylässä. s. 122.

Potmonkoski Pudasjärven kylässä.

Suurusniemi vastapäätä Jauho-
 niemä. Niemen välissä on Suu-
 rusalmi.

Vallinsaari. Pieni luoto Kivi.

Järvessä. Saanut nimensä rantalou-
hikoistaan, jotka ^{järveltä} kauempaa katsoen
näyttävät valleilta. Kivijärven poh-
joisiosassa lentyy myös Vallinsa-
ari, joka on saanut nimensä kiu-
teista muinaisjäänöksistään.
(kts. s. 63).

Vuonameulauti (kts. s. 2.).

Venäläissalmi Landenperällä. Si-
len kertoo Venäläisen upote-
tun.

Yrjönsaari kts. s. 99.

Piktipudas.

Herrainsaari, luoto Alvejärvessä?

Hurrikanaho s. 135.

Hämeeenniemi: Elämäjärven ran-
nalla s. 78

Hämeeensaari, luoto Alvejärvessä.
s. 67-69.

Hämeeensaari, luoto Kolmassa.
s. 71-72.

Keisari. Kausankäyttämä nimi
Muurajärven Pekkarihan ta-
lolle.

Kijakkasaari. Saari Kalimassa.

Kalima kts. s. 115.

Laukunen, luoto Kalimassa.

Lappi.[§] Talo Muurajärven
rannalla. s. III.

Lapinsaarret. s. III.

Lihasaaret Kalimassa s. 154-55.

Lütön & Lüttöndennäki, Iso ja pieni
Lüttöndenjärvi ja Lüttöndenjoki.
kts. s. 117.

Lehtoseikan kangas s. III.

Linna, talo Alvejärven Suovan-
nonlahden rannalla. Paikalla
ei löydy kiinteitä muinaisjää-
näkiviä. Mistä se on nimensä saa-
nut, ei tiedetä kertoa.

Leutinen, Saari Alvejärvessä
Maaherra, vauha nimi Alveylän
Rekolan talolle. Kerrataan talon
ikänsä kerran raapuriensa kes-

keisissa ridoissa käyneen maahan
saa pukeilla, ja ruvettiin kanta
Seurjhdosta maahanakki nimellä.
nään, jonka nimen talokin sai
peria?

Peurslaita. Vanha pakopirtti
paikka Muurjääröselä?

Pihtijudas s. 116-17

Pyhäsalu. Suurin ^{lisa} ~~osa~~ Alvejör-
vessa? Arvelloan sen saaneen nimen
sä siitä, ^{kuin} ~~kuin~~ osa saarta on kirkon
kuuluvaa maata.

Rovosti. Talo kirkon kylässä.

Saksanvalkama ss. 74.

Saparoniemi. Kolinaan pistävä
niemeki, jonka päässä on tieta-
särkki, joka kääntelee ~~siinä~~
aina tuulen mukaan. --- Särkkiä
nimitetään Sapa-oksi.

Seikonsaari ss 75, 110-11.

Useilla kirkilla on nimensä?
Vaaksianniemellä Kaliman saan.

kalla on Lehmikivi aseunossa, josta se kuuluu: helpolla veteen viettävä. Luomalainen oli luvannut lehmän sille, joka se veteen vyöryttäisi.

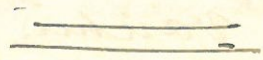
" Kirjakkasasen rannalla on Kirkkokivi, aivan kirkon harjainmuotoinen.

Haapasasen luona on Kyösti kivi. Siihen on Ristihajen Kyösti nimen isäntä seeneen kokkansa Säkentyt.

Vanhaja, historiallinä aikoja muistuttavia sananparsia käytännössä olevia sanoja ovat Herrainpäivät, Maaherran raja, Savun joko.

Vitasaari nimelle annetaan Kivijärvellä seuraava selitys:
~~Se on suuren sandulla vielä ollut kirkko, vaikkakin.~~

- Ennen vanhaan Rautilammil-
 le kirkonväkijä tehdessä kull-
 matka Viitasaaren kautta --
 Saari oli matkajoille nimitettiin
 viittana, josta ^{ruka} Saaren nimitettiin,
 Viitasaari alkuaan, on johtunut.

[Faint, illegible bleed-through text from the reverse side of the page]

Kirkollisia muistojä.

Skvijärovi)*

Nykyinen kirkko on kalmar. Toisen kirkko on sijainnut nykyisen paikalla, vanhin pieni lauta-kirkko nykyisestä kappaleen. Matkaa itänpäin läheellä kappelai-
nen Ruthen kanta. Paikalla on vielä vanha koivu, jonka sanotaan olevan ensimmäisen kirkon ajoilta.

Täpulisissä säilytetään virstok-
silla koristettua, räikkään koreaksi
maaslattua saarnastuolia, ynnä pa-
ria pienempää koristetta.

Esimiehen pappinsa sai Skvi-
järovi v. 1697 ja oli hän Mattheas
Strannius nimeltään. Sukunimi
löytyy vielä edustettuna Skvijärovi-
stä. Vanhin paperi arkistossa on
vuodelta 1737.

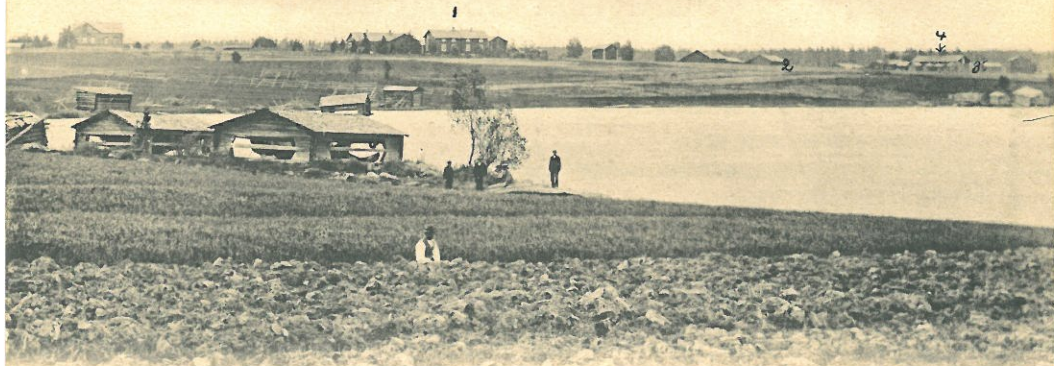
)* kts. S. My. A. V s. 247

Piktijudas)*

Kirkon rakentamisajilta kerrotaan seuraavaa: Kirkon tapuli ajettiin rakentaa kirkon pohjoispuolelle. Tätä ei Luomalain isäntä, jonka tahto tuli kirkon eteläpuolelle, olisimillään ^{suosinnut} ~~hastonut~~, vaan olisi tahtonut sen omalle puolelleen. - Hänen vinkkain vastustaja oli Antion Sinunen Alvelylässä, hän tahtoi pöpsyttää tapulin vanhassa paikassa, se kun siten tuli hänen puolelleen. Heidän toraillessa oli tapulijo kohonnut yhdeksän hiisikertaa. Silloin muuana yönä Luomalainen perstamine miehineen ja puoluelaisineen siirsi tapulin kirkon eteläpuolelle, jossa se vielä nykyin on. Pohjoispuolelle jäi kivi jaetta, ~~muistuttamaan~~ ja on se siinä vieläkin muistuttamassa tätä ~~hast~~ tapalutunaa. Tällin tapalutun arto on runo viemassa.

)* S. My. A. V s. 248.

Ojala

Kivijärven Leppäkylästä.

1 Ojala.

2 Pöytä, josta on löytynyt kivikauden esineistöä.

3 Peltö, josta on löytynyt soikea Päluskivi.

4 Flickan talo.

Kuva otettu Hangoslakken afelä-ronnulta.

(5218:1-3)

UNION POSTALE UNIVERSELLE.

CARTE POSTALE

Wänämöisen kirjakauppa - Tampere.

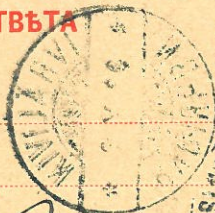
Liite n:o 70 | Kivijärvi 8 p. 1908

H. H.

Kivijärven idän valuis-
tus esiineksi luultu kivi löytyi
Ojalan pellasta läheltä silä paikkaa
josta luultu savirunkun kappale
kerällä löytyi. Ja josta myöskin
on löytynyt kiviseinän katkaisu-
vähän itämpään. Mainittu kivi
on pallomainen vaan yk-
si sivu sulalle hiottu, kovaa
kiveä ei mustaa kuin ta-
vallisesti kiviseinät ovat,
enemmän sen mosta harkeem-
paa kiveä. Kiven päätys puolel-
la on lohkaistu pieni kappale-
pöis. Mahdollisesti sillä on
hiottu jotakin muuta ~~ta~~ vaan
on se paremmin luonnontain ta.
Ranta kalvin hiomiseen ei sitä
kumminkaan ole koskaan käytetty
Kunnioitt. E. Lylytinen

ОТКРЫТОЕ ПИСЬМО.
ДЛЯ ОТВѢТА

Универсалное письмо.

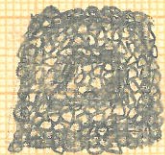
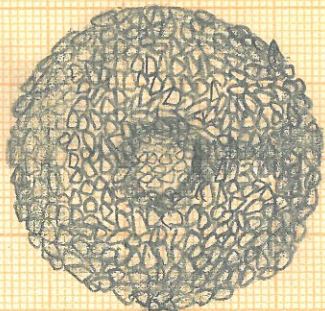
Хельсинки.

Коскениеманн. 25.

На этой стороне пишется только адресъ.

v. 83,

Vallinsaaren sauniot Kivijärvellä.

Liite A. Europaeusens berättelse
Kivijärven ja Pihtijärven
Pika'istä 1908.

Viitasaaren ja Kivijärven rauniosta kirjoite-
taan eräässä konsistoriolle 1750 saapuneessa kerto-
muksessa (Ad. Neovius, Ur Finlands historia, Alop.
ppr. s. 603 - 604) seur:

"Här i församlingen finnes på åtskilliga ställen
af invånarena såkallade Lapin Rauniot el. stenho-
par, belägna vid Keitele stranden uppå uddar och
berg, äro eliest rundformiga 4 el. 5 famb:r unge-
fähr i omkrätzen vijda el:r vidare, men mitt uti
något gropiga. Inbyggjarena berättat at de äro
Lappars gamla monumenter som de här lemnat, för-
denschul de också kallas Lapin Rauniot. En del hålla
före, at bemälte Lappar skulle sina Lijk under dem
begrofvit, hvarföre ock invånarene hafva fasa och
rädhåga nu för tijden at dem förstöra el. rubba
til någon del, af fruchtan för något ondt, som
dem deraf vidkomma kunde. Och hafva invånarene det
til grund, at berörde Lapin Rauniot måtte vara et

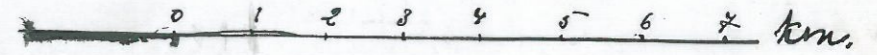
qvarlåtenskap af Lapparnes härlefnad, eftersom,
då inga vahrachtiga inbyggare varit vid desse
Keitele stränder el. i hela Församlingen, utan
Tavastlänningarne rest hijt til sommaren at fijska
och til vinteren farit tillbaka på sina hemorter,
hafva de bemalte Tavastlänningar med våld fördrift
vilda Lappar härifrån som uti gamla tijder här
bodt hafva"

"År 1697 är Kivijärvi kapell inrättadt och
hette i början Heinolax, men sedan ändradt till
Kivijärvi". (Joh. Boxstöm 1800; ks Alop. ppr. s.606

Lestijärvi.

Kartta
Muinaislöydöistä ja
kündeistä muinaisjaannöksis-
tä Kivijärven pitäjässä

Skala

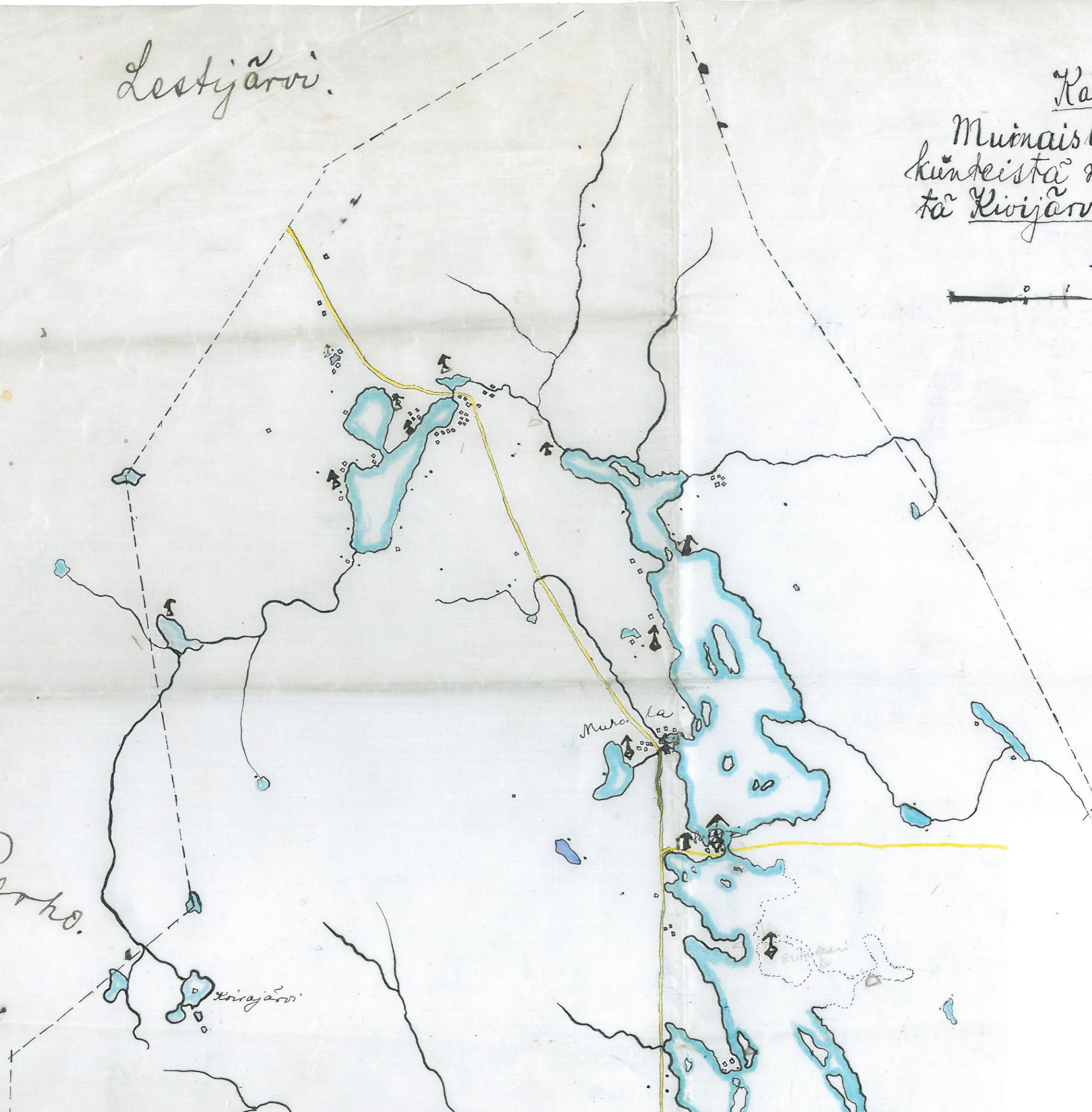
Pussiputaa

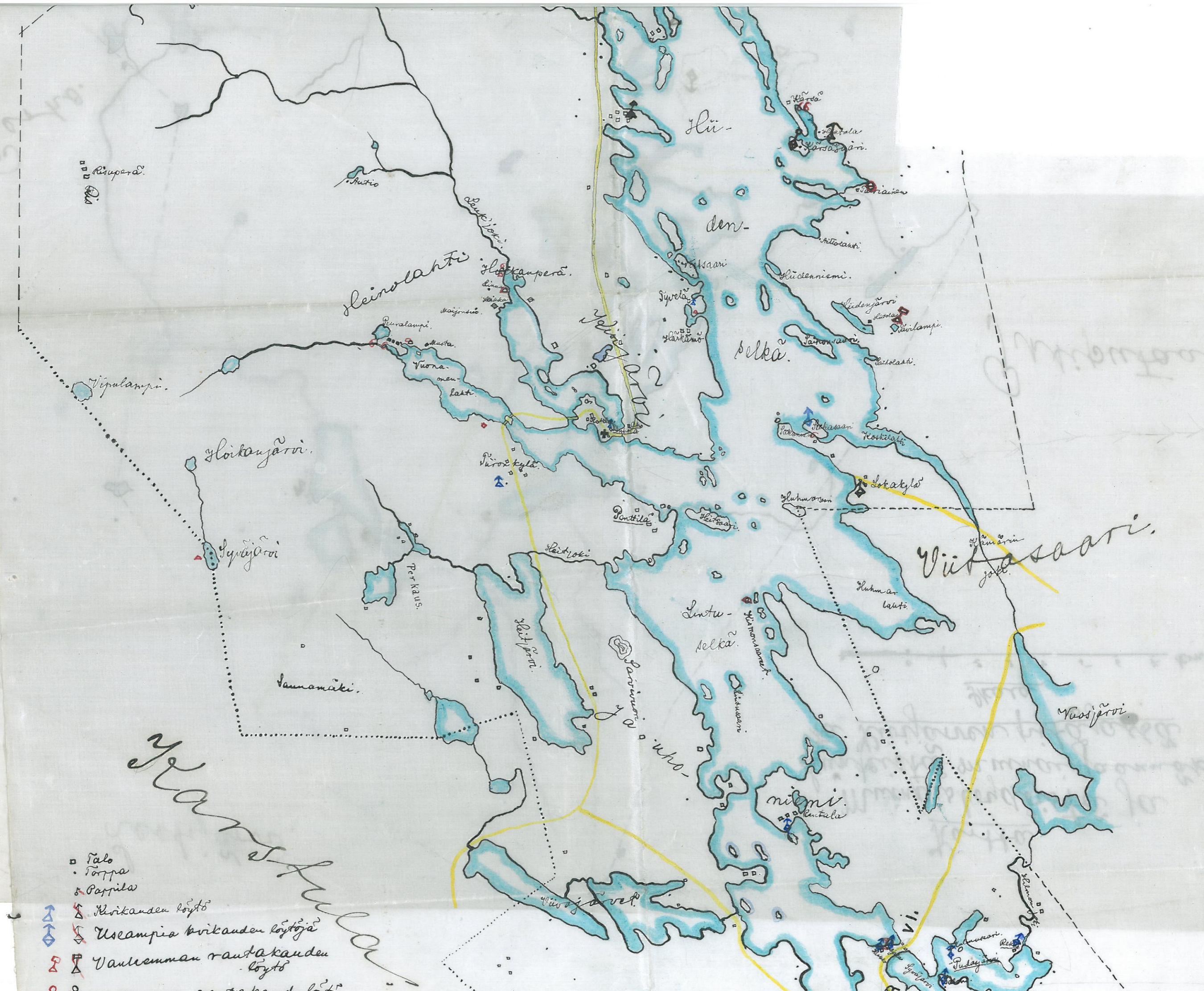
Perho.

Kivijärvi

Muroka

Rutapari

- Talo
- Toppa
- ⊠ Pappila
- ↗ Rautakauden löytö
- ↘ Uusampia rautakauden löytöjä
- ⊠ Vanhemman rautakauden löytö
- Ylimmän rautakauden löytö

3970.

0 1000 m

Harjoitus

Ympäristö

- Talo
- Torppa
- ⊕ Pappila
- ⚡ Kirkonkello
- ⚡ Useampia kirkonkelloja
- ⚡ Vanhemman rautakauden löytö
- ⚡ Uudemman rautakauden löytö
- △ Kirkonkello
- ⊕ Useampia kirkonkelloja
- ⊕ Vanha kirkonkello
- ⊕⊕ Useampia vanhoja kirkonkelloja

Korostettu

Saarijärvi